

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВЛАДА**

**КАНЦЕЛАРИЈА ЗА КОСОВО И МЕТОХИЈУ
и
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА КООРДИНАЦИОНЕ ПОСЛОВЕ
У ПРЕГОВАРАЧКОМ ПРОЦЕСУ СА ПРИВРЕМЕНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА
САМОУПРАВЕ У ПРИШТИНИ**

**ИЗВЕШТАЈ О НАПРЕТКУ У
ДИЈАЛОГУ БЕОГРАДА И ПРИШТИНЕ
(за период од 1. јануара 2021. године до 30. јуна 2021. године)**

15. јул 2021. године

Садржај:

Увод	1
А) Друштвено - политичка ситуација на Косову и Метохији	5
Б) Безбедносна ситуација на Косову и Метохији	8
В) Обавезе проистекле из Првог споразума	13
1. Заједница српских општина	13
2. Полиција	14
3. Правосуђе	15
4. Енергетика	17
5. Телекомуникације	20
6. Европске интеграције	21
Г) Обавезе проистекле из техничких споразума	22
1. Катастар	22
2. Матичне књиге	23
3. Царински печат	23
4. Универзитетске дипломе	24
5. Слобода кретања	24
6. Интегрисано управљање прелазима (ИВМ)	27
7. Регионално представљање	28
8. Званичне посете и официри за везу	28
Д) Остале теме	29
1. Наплата царина	29
2. Развојни фонд за тзв. север Косова	30
3. Осигурање возила	30
4. Слободна трговина	31
5. Мост и Парк мира у Косовској Митровици	32
6. Цивилна заштита	33
7. Споразуми и дијалог привредних комора	33
Закључак	34

Увод

Протекли извештајни период у Дијалогу Београда и Приштине умногоме је значајан по томе што је током тог раздобља по први пут Приштина службено оспорила континуитет преговарачког процеса, као и сам формат преговора - који су међународно-правно дефинисани релевантном Резолуцијом Генералне скупштине УН од 9. септембра 2010. године. Подсећања ради, том резолуцијом дат је мандат Европској унији да посредује у Дијалогу између две стране и дефинисано је да је Дијалог фактор „мира, безбедности и стабилности у региону“ и прописано да он представља инструмент за промовисање сарадње и напретка на путу ка ЕУ и унапређењу живота људи. Управо супротно том оквиру, нове приштинске власти су одмах по ступању на дужност ставиле до знања да Дијалог суштински није на листи њихових приоритета и отворено су исказивале намеру да читав тај процес оспоре – најављујући да ће све претходно постигнуте споразуме подвргнути ревизији у контексту нормативног оквира највишег правног акта ПИС у Приштини.

Ревизионистички однос приштинских власти према Дијалогу службено је уобличен још крајем фебруара кроз дефинисање тзв. четири Куртијева принципа за наставак Дијалога. Тим „принципима“ усмереним на рушење преговора је пред Београд постављен парадоксални ултиматум, према којем би српска страна пре наставак Дијалога у потпуности и формално-правно требало да прихвати његов исход – и то онај исход који је у потпуности у складу са интересима и захтевима друге стране. Конкретно, Приштина је као „цену“ за сопствени пристанак на наставак Дијалога захтевала да Београд претходно призна тзв. независност лажне државе „Косово“ и прихвати некакву кривицу за наводни геноцид и злочине који су у Покрајини тобож почини њени од стране српске државе за време сукоба 1999. године. Уз то, Приштина је захтевала и да се преговарачки процес убудуће води на начелима тзв. „реципроцитета“ – по којем би лажна држава требало да буде међународно-правно равноправан учесник преговора са сувереном и међународно-признатом државом Србијом, чланицом Уједињених нација.

Истрајавајући у том ригидном ставу који је Београд одлучно одбацио, приштинска страна је у наставку чак јавно одбила позив ЕУ посредника за први састанак на високом политичком нивоу који је требало да буде одржан 11. маја 2021. Иако ни овога пута за тако неодговоран поступак није сносила никакве последице, ипак би требало указати да је недуго потом дошло до одлучног деловања посредничке стране и њених међународних партнера, којим је Приштини, јасно и јавно стављено до знања да Дијалог нема алтернативу, да неће бити некаквог „другог Дијалога“ и да сва решења за дефинисање односа Београда и Приштине морају бити тражена у том формату.

Захваљујући томе, Приштина је номинално одустала од блокаде преговора, прихватајући у наставку најпре да „само“ седне за преговарачки сто, а потом признајући и све обавезе које су претходне приштинске власти преузеле потписима својих званичника. Ипак, први и једини састанак који је у оквиру Дијалога одржан током овог извештајног периода 15. јуна на високом политичком нивоу, потврдио је да је Приштина неискрено приступила наставку Дијалога. Конкретно, агресивно и деструктивно држање Приштине на том састанку, али и на састанцима (7. јул 2021), који су накнадно одржани изван временског опсега који обухвата овај извештај, несумњиво је открио да Приштина

заправо само симулира преговоре са јединим циљем избегавања међународног притиска по том питању.

У таквим околностима поново су до пуног изражаја дошли дубоки структурни недостаци Дијалога, на које је српска страна годинама уназад указивала. У првом реду то се свакако односи на чињеницу да преговарачки процес нема капацитет да озбиљније напредује без хитне имплементације свих споразума који су пре више година закључени у наведеном преговарачком оквиру. Свакако, јасно је да без хитног испуњења споразума који прописују обавезу Приштине да у покрајинском систему оформи ЗСО, као инструмент заштите колективних права српског народа у Покрајини, Приштина заправо непрекидно добија сигнале да јој се исплати њено одбијање примене договореног. Отуда није зачуђујуће што и ове, као и све прошле приштинске власти – упркос вишегодишњем одбијању да спроведу обавезу формирања ЗСО и бројне друге споразуме из области правосуђа, енергетике, слободе кретања итд. – и даље верује да има моралног кредибилитета да поставља услове за наставак процеса Дијалога у смислу формата, садржаја, динамике итд.

Иако је српска страна и током овог извештајног периода указивала ЕУ на ову чињеницу и одлучно инсистирала на хитној имплементацији споразума о ЗСО, то питање је суштински поново изостало са дневног реда услед одбијања Приштине да о њему разговара. Уместо тога, Приштина је на поменутом састанку покретала статусна питања која се ни на који начин не могу сматрати делом Дијалога, која између осталог укључују и захтев за трансформисање ЦЕФТА као доказаног механизма сарадње који омогућава слободну трговину и видљиво доприноси побољшању економских прилика и живота људи у региону. Из тога је очито да се деловање Приштине у Дијалогу током извештајног периода свело на покушаје прибављања алибија за не конструктивност и навођења Београда да евентуално напусти тај састанак и читав преговарачки процес.

Да ови закључци српске стране нису пренаглашени уверљиво доказује развој догађаја у вези јединог конкретног питања око којег су стране успеле да на неки начин размене ставове и мишљења на поменутом предметном састанку. Ради се о питању несталих лица, које је чисто хуманитарног карактера и чије је решавање већ начелно било договорено на нивоу принципа током претходног извештајног периода у Дијалогу. Упркос томе, као и упркос чињеници да је српска страна предложила да се ово питање што пре реши по принципу „све за свакога“ – тј. да приштинска страна има право приступа и ископавања на било којој локацији у централном делу Републике Србије где се сумња да могу бити остаци несталих лица, као и релевантним архивама, али и да српска страна истовремено има исто то право када је у питању територија Покрајине и архива терористичке ОВК – приштинска страна је то једноставно одбила. Уместо изношења било којих конкретних модалитета за решавање овог проблема – а за чије нерешавање беспризорно оптужује Београд – Приштина је на састанку 15. јуна изнела ирационалан захтев да се српска страна „суочи са прошлошћу“ и да смени г. Вељка Одаловића са функције шефа Комисије за нестала лица.

Требало би истаћи да је Београд указао ЕУ посредницима, али и широј јавности на потпуну неутемељеност приштинских оптужби. Београд је до 2021 без икаквих посебних услова омогућио приступ приштинској страни на све 21 локације потенцијалних масовних гробница, чију проверу је Приштина захтевала. Као резултат

тога, породицама несталих лица албанске националности до сада је предато укупно 907 идентификованих тела или делова тела несталих лица. Исто тако, Београд је подсетио ЕУ посреднике да је управо српска страна у обновљеном Дијалогу 2020 исказала добру вољу по овом питању и пристала да се оно отвори упркос томе што није испуњен захтев Београда за приоритетним разматрањем питања имплементације споразума који регулишу питање ЗСО. Надаље, управо је Београд у тим разговорима - што је потврдила и посредничка страна – у читавој кореспонденцији при припреми састанака инсистирао да се питање несталих решава на свеобухватан начин. Конкретно, Београд је у тим разговорима предлагао да се то питање решава путем посебног споразума, који би био одмах закључен и који би детаљно дефинисао следеће елементе: 1) јасно одређење ко, под којим условима, на који начин и којим све архивама може приступити, 2) делотворне оперативне и стручне надлежности и обавезе за тела која се баве имплементацијом договора о несталима, и 3) јасне и обавезујуће рокове за почетак и завршетак имплементације онога што је договорено.

Са друге стране, Приштина је у дебати око питања несталих у потпуности игнорисала чињеницу да су њене власти, за разлику од Београда, одговориле позитивно на само 1 од 10 захтева српске стране за приступом потенцијалним локацијама масовних гробница на КиМ. Исто тако, Приштина је током извештајног периода отворено показала да не мари за чињенице када је ово питање по среди, па је тако отворено износила неистине да у реалности не постоји никаква архива терористичке ОВК – иако су њеним представницима предочене књиге терориста који су као релевантне изворе наводили конкретне делове те архиве.

У описаним околностима поново је дошло до погоршања положаја Срба у Покрајини, при чему су тон антисрпским провокацијама у политичком и друштвеном животу овога пута директно давали највиши покрајински званичници. Упркос томе што агресивна кампања против Срба на КиМ у предвечерје покрајинских избора по правилу наилази на „разумевање“ међународног фактора, што је само по себи за жаљење, током овог извештајног периода је антисрпски сентимент по први пут ојачан након окончања изборног поступка. Услед тога, број етнички мотивисаних напада на Србе, њихову имовину, као и на објекте Српске православне цркве и српске културне баштине достигао је врхунац у последњих 10 година, при чему је то број од 82 инцидената у овом извештајном периоду.

При томе, напади на Србе су током овог извештајног периода доминантно били усмерени према деци, женама и старим лицима, као и малобројној повратничкој популацији. Политички екстремизам који генерише актуелно приштинско руководство је током овог извештајног периода омогућио и наставак и јачање институционалног и ван институционалног притиска којим се, између осталог, угрожава монашки живот у манастиру Високи Дечани, али и сам тај објекат који се налази на УНЕСКО листи светске културне баштине. Та чињеница по себи је изузетно узнемирујућа, јер јасно показује какав је степен (не)безбедности свих других објеката Српске православне цркве које не чувају наоружани војници КФОР и који се не налазе на поменутој листи светске културе баштине.

У оваквом политичком амбијенту природно је изостао било какав напредак у примени до сада постигнутих споразума у Дијалогу. У том смислу, посебно је опасно

истрајивање Приштине у одбијању примене споразума из области правосуђа који омогућавају макар минималне услове за обезбеђивање једнаких права Србима и поштовања принципа владавине права. Приштина по овом питању и надаље крши члан 10. Првог споразума, у вези састава судских већа и искључиве другостепенe надлежности Одељења Апелационог суда у Митровици у свим предметима који долазе из десет општина са већински српским становништвом на КиМ, као и по питању националног састава већа Специјалног одељења Апелационог суда у Приштини - када оно суди у предметима који долазе из десет општина са српском већином. Исто тако, Приштина још увек одбија да призна и изврши све одлуке српских судова који су функционисали на Косову и Метохији до 16. септембра 2017, иако је на то обавезује споразум под називом „*Validity appeal*“ из јула 2013. године.

Осим тога, Приштина још увек није испунила обавезе из споразума који регулишу питање енергетике и издала одговарајуће лиценце српским енергетским компанијама на северу КиМ. Београд готово свакодневно упозорава посредничку страну и друге међународне факторе на огроман дестабилишући потенцијал овог проблема и захтева да поменуте лиценце буду издате у што краћем року - како би се у потпуности елиминисао латентни ризик хуманитарне катастрофе на северу КиМ.

Приштинска страна је током овог извештајног периода додатно погоршала стање имплементације Споразума о посетама званичника, пошто је бројним српским званичницима без икаквог ваљаног разлога забранила улазак на простор Покрајине. Такво поступање применила је у три наврата и на директора Канцеларије за КиМ Владе Републике Србије, на шта по Споразуму није имала М64 – јер њему као главном преговарачу на техничком нивоу није потребно било какво одобрење да посети Покрајину, а најаву његове посете се врши само како би друга страна обезбедила логистичке и друге услове да се та посета неометано реализује.

Позивајући се на непостојеће одредбе Споразума о посетама званичника, Приштина је током извештајног периода грубо и у континуитету кршила и релевантне споразуме из области слободе кретања. Тако је под образложењем да њихова посета није била најављена – иако та лица ни на који начин не потпадају под категорије лица којима је потребна дозвола за посету Покрајини - забрањивала улазак на простор КиМ помоћницима и заменицима директора Канцеларије за КиМ, као и бројним ходочасницима и обичним грађанима који су покушали да уђу на КиМ.

Ништа повољније није било ни стање имплементације преосталих споразума, које ћемо, детаљно изложити у наставку извештаја. У том смислу, указујемо да је и овај извештај, по обичају, структуриран кроз три тематски груписане категорије питања. Прву групу чине питања и процеси произашли из политичког дела Дијалога, а на основу Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа, као и пратећих докумената. Другу групу чине питања произашла из тзв. техничких споразума постигнутих уз посредовање ЕУ. Трећу групу питања чине она која су проистекла из договора направљених у циљу решавања и превазилажења других, не мање важних, питања чије постојање објективно представља препреку наставку нормализације односа.

А) Друштвено - политичка ситуација на Косову и Метохији

Током овог извештајног периода општа друштвено-политичка ситуација у Покрајини је била релативно стабилна. Покрет Самоопредељење је, као апсолутни победник фебруарских избора, успео да у релативно кратком року конституише покрајинску Скупштину и Владу, али и да додатно учврсти своју власт избором свог кључног савезника Вљосе Османи за председника ПИС у Приштини. Поменути процес избора председника генерисао је иначе највећу политичку нестабилност у извештајном периоду, пошто је евентуални неуспех да се та функција „попуни“ водио директно у расписивање нових ванредних избора. Упркос убедљивој победи на изборима свега два месеца пре тог догађаја, чињеница је да је могућност одржавања нових избора представљала изврстан ризик и за председника покрајинске владе и његову партију, али у још већој мери кључним партијама опозиције у албанском корпусу.

У тој на изглед једноставној политичкој једначини ни једна ни друга страна није била склона аутоматској сарадњи у избегавању нове политичке кризе. Раскорак у објективном интересу власти и опозиције за избегавањем нових избора узрокован је учвршћивањем оштре поларизације коју је током протеклих година у политичком систему наметнуло Самоопредељење - на „системске/коруптивне“ партије (које су владале Покрајином од 1999. године) и тзв „анти системске“ снаге које се боре за обичне људе и против политичке корупције (а које следствено персонификују Албин Курти и његови политички савезници). Услед тога, готово све партије су, без обзира да ли су у власти или опозицији, при избору покрајинског председника уложиле крајње напоре како их бирачи не би перципирали као „превртљиву“ и како би следствено очувале или побољшале позиције за октобарске локалне изборе.

Посебан проблем у том погледу представљао је процедурални услов, који налаже да за председника ПИС у Приштини у прва два круга мора да гласа најмање квалификована двотрећинска већина (80 од 120 посланика Скупштине). То је конкретно значило да је уз Самоопредељење и његове савезнике у влади ПИС у Приштини за избор председника било неопходно да у прва два круга обезбеде и присуство најмање 13 опозиционих посланика – како би се после та два круга у крајњем дошло до трећег круга гласања, где је избор кандидата процедурално могућ уз обезбеђивање тзв. просте већине гласова посланика који подржавају владу-Самоопредељења.

Упркос описаној проблематици везаној за позиционирање опозиционих партија за локалне изборе, поступак је најпосле окончан у „последњем тренутку“ пред сам истек рока који је значио аутоматско расписивање нових избора - тако што су избор кандидата Самоопредељења Вљосе Османи својим присуством у прва два круга гласања практично омогућили посланици опозиционе ДСК. Ова „помоћ“ ДСК у политичком смислу се чини као сасвим логична, јер је та партија неспорно највећи губитник претходних избора и јер би управо она на новим изборима, који би уследили да је изостао избор председника, вероватно претрпела највећи ударац. У том смислу, показало се да је Курти правилно проценио да ће однети победу уколико по сваку цену буде инсистирао на избору Османијеве, јер је вероватно сагледао да је страх опозиције од нових избора већи од страха да ће у питању избора председника показати слабост и „недоследност“. На тај начин је избегнута нова велика политичка криза, а Курти је чврстим ставом на првом великом тесту очувао имиџ „доследног“ и бескомпромисног политичара - који му је у

највећој мери и омогућио вртоглав раст популарности у протеклих годину дана, као и победу на последњим изборима.

Ипак, избор Османијеве представља и извешан изазов за покрајинског председника владе, јер се ради о јединој личности која по критеријумима „доследности“ и „бескомпромисности“ може да парира Куртију у очима већине грађана албанске националности. Подсећања ради, њихов савез је настао у околностима када је Османијева (као бивша висока функционерка ДСК и бивши кандидат те партије за председника владе ПИС у Приштини на изборима 2020) иступила из ДСК и приклонила се Куртијевом блоку управо у контексту чињенице да је ДСК под спољним притиском оборио тзв. прву Куртијеву владу – у којој је учествовао - због питања односа према Београду. Она је у том тренутку очито добро проценила да је тим расплетом Куртију омогућено да дефинитивно учврсти свој политички кредибилитет као заштитник интереса обичних грађана на КиМ, који чак и упркос спољном притиску није спреман да прави компромисе у вези виталних „националних“ интереса и питања везаних за социјалну правду.

У том смислу, Османијева са позиције покрајинског председника представља латентну претњу Куртијевој доминацији, која је утолико непосреднија што је њену бившу странку ДСК преузело руководство, чији су ставови по питању генералног курса те партије блиски ставовима које је Османијева заступала пре напуштања ДСК. Та чињеница, као и то што је њен избор на функцију председника ПИС у Приштини омогућен управо присуством посланика ДСК у Скупштини, указују да између новог руководства ДСК и покрајинске председнице постоји комплементарност интереса и политичких резона на коју могу да рачунају обе стране, а која би дугорочно могла да их подстакне на чвршћи савез у правцу „обуздавања“ и евентуалног слабљења Куртијеве позиције.

Што се тиче осталих партија опозиције, оне немају, нити ће у дужем временском периоду имати капацитет да самостално угрозе позицију Куртија и Самоопредељења. Некада најјача партија унутар албанског корпуса, ДСК тек је прошла процес унутрашње консолидације и избора новог руководства, а при томе носи тежак баласт оптужби против њених бивших лидера – којима се при том суди за ратне злочине током сукоба 1999 - за изградњу мреже системске корупције у Покрајини. Отуда је тешко очекивати да ће та странка у неком краћем року и под постојећим околностима успети да оформи нови и довољно кредибилан политички курс који би јој омогућио да поврати старе позиције и самостално иступи као алтернатива садашњим властима.

Још су неповољније позиције странака Рамуша Харадинаја и Фатмира Љимаја, које убудуће могу да рачунају на евентуално јачање својих позиција превасходно у односу на држање Куртија спрам кључних „националних“ питања – односа према Београду, Србима и СПЦ на КиМ, као и према албанском фактору у региону. У том смислу, Куртијево конфронтирање са актуелним премијером Едијем Рамом на протеклим изборима у Албанији, као и отворени напад на албанског лидера у вези јачања пројекта тзв. Мини Шенген (тј. Отворени Балкан) могло би да буде коришћено од стране ових партија као полуга за стварање ширег „Пан албанског“ савеза против Куртија – са партијама Албанаца у Албанији и Северној Македонији које не гледају благонаклоно на нескривене амбиције председника владе ПИС у Приштини да постане све национални вођа Албанаца у региону. У сваком случају, сарадња са партијама Албанаца из региона

би АБК и НИСМА могао да буде користан у напорима да поврате део својих гласача, који сада представљају добар део десно оријентисаних бирача Самоопредељења са последњих избора.

Ипак, чињеница је да сви политички актери власти и опозиције све до октобарских локалних избора неће имати озбиљнијег простора за снажнију иницијативу, пошто ће читава политичка динамика до тог периода бити детерминисана готово искључиво одлукама и потезима које буде вукао председник покрајинске Владе. Његов вртоглав успон у протеклих годину дана, за сада, представља парадоксално и његову најслабију тачку, јер је тај процес међу бирачима створио огромна очекивања, првенствено у односу на борбу против корупције. Куртијева влада тај процес јесте покренула, али чак и приметни успеси њеног досадашњег деловања у том контексту објективно не одговарају огромним очекивањима већинског јавног мњења, које је Курти генерисао нереалним предизборним обећањима. Отуда је у овом тренутку тешко предвидети исход предстојећих избора, посебно услед чињенице да су се у појединим локалним одборима Самоопредељења већ јавиле озбиљне „пукотине“ услед борбе за расподелу утицаја у условима када је та партија преузела власт.

Истоветно, предизборна реторика против Дијалога и преговора са Београдом, али и деценијско конкретно деловање у том правцу, такође представљају одређени изазов Куртијевој позицији и утичу на изгледе да Самоопредељење на локалним изборима понови успех из фебруара 2021. Наиме, његов имиџ бескомпромисног националног хероја очито је протеклих месеци бар делимично нарушен одступањем од претходних ставова да се Дијалог не може наставити у формату у којем је започет 2011 – јер је тзв. Косово према његовим речима предмет, а не учесник тог процеса – и да ће он пристати само на покретање новог процеса, са унапред дефинисаним циљем да Београд призна лажну државу тзв. Косово. Отуда је његово следствено прихватање да учествује у наставку разговора које са Београдом у оквиру Дијалога организује ЕУ, и да прихвати легитимитет свих до сада постигнутих споразума, неминовно утицало на његов рејтинг. Иако на тим сусретима за сада очигледно настоји да буде што искључивији управо зарад потреба кампање за локалне изборе, само његово појављивање у том формату је довело у питање његов „ореол безгрешности“ у десном крилу његовог бирачког тела.

Имајући у виду да избор нове власти није по себи елиминисао дубоку социјалну и економску кризу, као и да Куртијева влада током овог извештајног периода објективно није имала ни времена, ни простора да предузме озбиљније мере на побољшању животног стандарда, логично је за очекивати да ће приштинске власти у наредном периоду тежити ка томе да дуготрајне социјалне тензије преусмере према по њима спољњем непријатељу - Србији.

Било како било, политичка ситуација у Покрајини ће у наредних неколико месеци вероватно наставити тренд стабилизације. Наставак тог тренда пресудно ће зависити од резултата предстојећих локалних избора 17. октобра, на којима би осетно лошији резултат Самоопредељења неголи онај на изборима одржаним у фебруару највероватније охрабрио опозицију да се заједнички упусти у борбу за расписивање нових избора. Са друге стране, у случају да Самоопредељење потврди своју доминацију и на локалним изборима, у Покрајини ће у наредном периоду вероватно доћи до поступног наставка

стабилизације политичких прилика, која ће као процес највероватније попримити дугорочнији карактер.

Б) Безбедносна ситуација на Косову и Метохији

Безбедносна ситуација на Косову и Метохији се током овог извештајног периода може окарактерисати као релативно стабилна. Иако је у односу на претходни период дошло до стабилизације политичких прилика, тај процес није испољио позитиван утицај на стање безбедности. Напротив, устоличење нове доминантне владајуће структуре, са јасно и јавно израженим антисрпским сентиментима, као и изразито негативно портретисање Београда и српског фактора као главног извора „претње“ тзв. Косову, уз одлучност за јачање улоге и капацитета илегалних паравојних снага косметских Албанаца, директно се одразило кроз озбиљно погоршање положаја српског народа и Српске православне цркве у Покрајини. На то недвосмислено указује број етнички мотивисаних напада на Србе, који је у овом извештајном шестомесечном периоду (82 инцидента) већи од укупног броја таквих напада који су регистровани током читаве 2020. године (71 инцидент).

При томе, повећана учесталост насиља против Срба је истовремено праћена све већим интензитетом, бестијалношћу и бруталношћу. Тако су објекат етнички мотивисане мржње унутар српског корпуса у Покрајини током овог извештајног периода у знатно већој мери били деца, старци и малобројна повратничка популација. У том смислу је посебно мучан и узнемирујући случај госпође Драгице Гашић, као прве српске повратнице у град Ђаковицу, која се нашла на мети добро организованог и координираног насиља само због тога што се усудила да се врати у свој дом из којег је протерана пре две деценије. Упркос томе што се ради о немоћној особи, озбиљно нарушеног здравља, њој екстремисти готово непрекидно упућују претње смрћу, каменују и пљачкају њен стан. Стање безбедности Срба отуда најсликовитије описује управо овај случај, где надлежни органи не само да нису предузели мере против изгредника и заштитили живот и имовину госпође Гашић као повратника, већ су својим апсурдним поступцима обезбедили најбољи доказ да се ради о структуралном и институционално подржаном насиљу.

У том смислу, довољно је истаћи да је косовска полиција онемогућила поменутој српској повратници да замени врата на свом сопственом стану, да јој је за то тражена дозвола општинских власти, као и да је полиција ПИС у Приштини та врата најпосле запленила. Да читав овај случај у контексту безбедности буде још илустративнији, општина Ђаковица је против госпође Гашић поднела тужбу, а против њеног повратка у Ђаковицу су јавно иступиле 11 организација грађанског друштва из тог града, које су фактички захтевале њено протеривање.

Осим госпође Гашић, на мети терора због своје припадности српском народу су се у протеклом периоду нашли бројни други Срби у Покрајини, попут повратника у село Дубрава код Истока 81-годишњег Радоја Пумпаловића, којег су албански екстремисти напали крајем маја и нанели му тешке телесне повреде опасне по живот. Господин Пумпаловић и његова породица су већ дуже време мета претњи, притисака и напада, о чему сведочи податак да је последњи само један у низу од 5 напада на ову породицу за протеклих 12 месеци.

Забрињавајући пораст етнички мотивисаног насиља током овог извештајног периода није мимоишао ни свештенство, монаштво, објекте и храмове Српске православне цркве. У том контексту, посебно су забрињавајући поступци актуелних власти ПИС у Приштини, које су без икакве задршке окарактерисале служење Свете Литургије у Храму Христа Спаситеља у Приштини као „провокацију“ и тиме практично подстакле потоње скрнављење овог храма на којем су исписани графити мржње према Србима и српској Цркви. Нарушавање безбедности СПЦ се током протеклог извештајног периода читовало и кроз, нажалост уобичајене, крађе и провале у објекте и храмове СПЦ, али и кроз веома забрињавајуће распиривање мржње против монаштва и свештенства Епархије Рашко-призренске и косовско-метохијске СПЦ. У том погледу, довољно је само истаћи оптужбе за наводне ратне злочине против игумана манастира Високи Дечани оца Саве Јањића, које су се албанским медијима у Покрајини „спонтано“ прошириле путем тамошњих медија, а на које су покрајинске власти упадљиво ћутале.

При томе би требало нагласити и да се талас насиља над српском Црквом и народом на Косову и Метохији подудара са интензивирањем тврдњи појединих квазинаучних и политичких кругова косметских Албанаца да на КиМ не постоји српска културна и духовна баштина, већ да су то искључиво објекти културног наслеђа Албанаца, које су узурпирани и присвојили Срби. Из свега наведеног је више него јасно да политичка експлоатација антисрпског и анти православног сентимента у Покрајини има организован карактер и да је заиста достигла критичне размере.

Што се тиче других аспеката безбедности, најдиректнију претњу стабилности у Покрајини и даље представља одлучност сецесионистичких власти да постојеће Косовске снаге безбедносне (у даљем тексту: КСБ) конституишу у тзв. ОС Косова и да их опреме капацитетима који су карактеристични за класичне оружане снаге. Нове приштинске власти у том погледу испољавају још мање обзира од својих претходника за чињеницу да је постојање такве паравојне структуре у Покрајини илегално и у супротности са Уставом Републике Србије, Резолуцијом 1244 СБ УН, Привременом УНМИК уставном оквиру за Косово и Војнотехничком споразуму из Куманова. Нове приштинске власти недуго по ступању на дужност обезбедиле су повећање буџета ових илегалних снага, а интензивно су се ангажовале и на њиховом опремању. Приштинске власти су отуда током извештајног периода уговориле више послова набавке наоружања и војне опреме за КСБ, укључујући набавку 4 беспилотне летелице са партнерима из САД, као и набавку 14 оклопних возила типа Вуран и Кирпи из Турске. Осим тога, Приштина је током овог извештајног периода јавно обзнанила да ће за потребе КСБ градити базу на доминантној коти брда Црнуша на северу КиМ – што је очигледно мотивисано тежњом за застрашивањем српског становништва које живи у 4 већински српске општине на северу АП КиМ.

Истовремено, приштински савезници настоје да ове илегалне снаге што више укључују у мултилатералне оквире, па су тако КСБ у протеклом извештајном периоду по први пут узеле учешће у једној међународној мировној мисији – кроз учешће у оквиру контингента НГ Ајове у мисији у Кувајту. Осим тога, ове снаге су биле ангажоване у оквиру вежбе под називом *Defender-Europe 21*, која се једним делом - противно Резолуцији 1244 СБ УН и без одобрења Републике Србије – одржала и на простору Покрајине. У том смислу, посебно је забрињавајуће што јачање ове илегалне формације косметских Албанаца снажно и на терену подржавају и поједини субјекти у региону, који

тима директно крше Резолуцију 1244 СБ УН, угрожавају суверенитет Републике Србије и компромитују напоре за суштинском стабилизацијом прилика у региону.

На простору Покрајине је и даље присутна претња радикалног исламског екстремизма. Претња изолованих напада и изненадне и брзе радикализације већег броја припадника исламске вероисповести на КиМ ће остати присутна и у наредном периоду. У условима сложене и тензишне социо-економске ситуације, затим могућег прилива „имиграната“ разних врста, као и у контексту наставка повратка грађана КиМ исламске вероисповести који су учествовали у верски мотивисаним ратним сукобима по ободним крајевима Евроазије и Африке (пре свега ту се мисли на простор држава Сирије и Ирака), бројни маргинализовани слојеви друштва на КиМ могли би релативно брзо да потпадну под утицај ове опасне фундаменталистичке идеологије. Нарочито то треба нагласити због деликатног развоја ситуације у данашњем Авганистану и све интензивиранијих сукоба између талибана и централних власти Авганистана, што може проузроковати већи прилив избеглица из те државе.

У контексту свега наведеног, безбедност српског становништва у Покрајини је током извештајног периода била на најнижем нивоу у последњих неколико година. У том смислу, илустративно је поновити да је у извештајном периоду од 1. јануара до 30. јуна 2021 регистровано укупно 82 етнички мотивисаних напада на Србе¹, од којих огромна већина није процесуирана и расветљена. Осим већ описаних инцидената, као и у сваком претходном извештају, и овом приликом ћемо у наставку издвојити најкрakterистичније инциденте:

Јануар:

- Инспекција тзв. Министарства здравља ПИС у Приштини је 20. јануара у Дому здравља у Штрпцу извршила претрес просторија, са циљем проналаска вакцина против вируса *COVID-19*. Претрес је извршен на Одељењу за вакцинацију, Одељењу хирургије и у Ковид амбуланти, а том приликом нису пронађене тражене вакцине, а директор Дома здравља је упозорен да је поседовање нелегално набављених вакцина кривично дело.

Фебруар:

- У ресторану „Бела Виста“, који се налази у Лапљем селу, у општини Грачаница, и који је у власништву Србина, 2. фебруара су у видно алкохолисаном стању дошла два лица албанске националности, из села Турићевац, у општини Србица. Том приликом власник ресторана је замолио поменута лица да напусте ресторан јер је радно време објекта услед тзв *Covid* рестрикција ограничено на период од 19 до 22:00 сата. Гости су се оглушили о молбу власника и један од њих је извадио пиштољ и пуцао у власника. Осим власника ресторана, том приликом је погођено још једно лице албанске националности, које се налазило у наведеном објекту. Након пуцњаве, нападачи су побегли, а оба повређена лица су хоспитализована у КБЦ Приштина у Грачаници на хируршком одељењу и нису животно угрожени.
- Четири лица албанске националности су 4. фебруара извршила крађу археолошких остатака у великој српској светињи Испосници Св. Петра Коришког код Призрена. Извршиоци су украли седам оловних плоча, које имају археолошку вредност, али су

¹Према званичним подацима којима Канцеларија за Косово и Метохију располаже.

ухваћени на месту догађаја и потом им одређен притвор. Од ухапшених четири лица, једно лице успело је да побегне приликом довођена до полицијске станице.

- Лице албанске националности је 27. фебруара, у северном делу Косовске Митровице, на раскрсници улице Кнеза Милоша и улице Лоле Рибара, код техничке школе „Михајло Петровић Алас“, напало Србина из северног дела поменутог града. Жртва је том приликом задобила посекотину у пределу лица, нанету ножем. Одмах потом повређени је пребачен у ЗЦ у Косовској Митровици, где су констатоване лаке телесне повреде, а припадници косовске полиције су привели нападача. Према сазнањима из истраге, мотив нападача је жеља да се придружи исламској организацији „ИСИС“.

Март:

- У већински српском селу Шилово, у општини Гњилане, 7. марта је у угоститељском објекту у власништву двојице Србина из Бујановца и Ниша дошло до пуцњаве из ватреног оружја. Напад је извела особа албанске националности из Прешева, а том приликом повреде ноге задобио је власник угоститељског објекта, коме је лекарска помоћ указана у амбуланти у селу Пасјане, након чега је пуштен на кућно лечење. Лице албанске националности које је пуцало побегло је са места догађаја, а случај је добио епилог 8. марта, када се на Одељене ПТО Здравственог центра у Врању, са прострелом раном стопала, највероватније од пиштољског метка, јавило лице српске националности из Бујановца. Исто је изјавило да је повреду задобило у својој кафани у селу Шилово, општина Гњилане и да је на њега пуцало лице албанске националности.
- Припадници специјалне јединице КП „НЈСИ“ су 12. марта у раним јутарњим сатима извршили претрес просторија општине Клокот, док су у српском селу Грнчар, у општини Витина, извршили претрес породичне куће лица српске националности, које се налазило на функцији председника општине Клокот. Након претреса, то лице је ухапшено и одведено у Гњилане, где му је надлежно тужилаштво одредило задржавање у трајању од 48 сати. Том приликом ухапшено је још лице српске националности из места Клокот, које се налази на функцији директора Одељења за урбанизам општине Клокот.
- Припадници косовске полиције су на административном прелазу ЗТП „Мердаре“, у општини Подујево 30. марта, привели женско лице српске националности пореклом из села Новаке, у општини Призрен, а са пребивалиштем у Лапову. Разлог привођења било је наводно фалсификовање докумената за стан, који је именована наследила од свог покојног оца, а који је он добио од ДП Електрокосмета, у коме је радио. У Полицијској станици у Сувој Реци задржана је до 31. марта, када је одведена код јавног тужиоца у Призрену. Након саслушања је доставила оригинална документа која су наводно била спорна, па је потом ослобођена оптужби и пуштена. Њен стан у Сувој Реци иначе је узурпирало лице албанске националности, о чему су у више наврата обавештаване надлежне међународне институције.

Април:

- Тројица Албанаца су 10. априла у северном делу Косовске Митровице без повода напала два лица српске националности и почели да их ударају стакленим флашама уз српске на албанском језику. Том приликом једно лице задобило је хематом у чеоном пределу главе, док је друго задобило повреду изнад десног очног капка. Након указане лекарске помоћи у КБЦ у Косовској Митровици, лица су пуштена.

- Лица албанске националности су 13. априла испред Центра грађанске енергије (ЦЕЦ) у Грачаници напала и претукла лице српске националности, које се са сестром и девојком враћало кући. Испред капије породичне куће, нападачи су препречили пут наведеном лицу, вређали га и псовали, а затим и физички напали. О нападу су обавештени припадници КП у Грачаници, који су нападаче привели, али су они након узетих изјава пуштени.
- Пет лица албанске националности из села Караче је 26. априла у селу Гојбуља, у општини Вучитрн, напала лице српске националности док је са мајком и двоје друге малолетне деце обрађивало башту. Напад је извршен дрвеним моткама, због чега је оштећени са мајком и децом почео да бежи у оближњу цркву како би се заштитили и том приликом је мајка пала и задобила лаке телесне повреде. О догађају су обавештени припадници косовске полиције, а повређеној је указана лекарска помоћ у КБЦ у Косовској Митровици.

Мај:

- Три лица албанске националности су 5. маја, у селу Велика Хоча, у општини Ораховац, физички напала лице српске националности, које је у нападу задобило тешке телесне повреде у виду прелома носне кости и више подлива по телу. Догађај је пријављен припадницима КП, који су једног од нападача привели у полицијску станицу.
- У селу Доња Шипашница, у општини Косовска Каменица, 24. маја су обијена улазна врата цркве „Света Петка“, након чега је извршена преметачина и отуђени су свети путир, дискос, нафорник и новац.
- У Ђаковици су чланови „Удружење за ратне злочине“ 28. маја на више локација у граду поставили плакате са фотографијама и личним подацима Срба, који се траже због наводно учињених ратних злочина. Председница Удружења, изјавила је да ће бити постављено око 250 оваквих плаката, сем на објектима приватне својине и српским верским објектима.

Јун:

- У храму Христа Спаса у Приштини је 10. јуна одржана Света Архијерејска Литургија поводом хришћанског празника Спасовдан. Након завршене Литургије на храму је исписан графит на енглеском језику “Исус мрзи Србе”.
- Поводом обележавања празника „Видовдана“, на више места око Приштине био је распоређен велики број припадника КП и припадника специјалне јединице „НЈСИ“. На путу ка Газиместану они су заустављали возила регистарских ознака са подручја централне Србије, застрашивали посетиоце, вршили претрес и одузимали заставе, мајице и транспаренте са натписима на српском језику и грбом Републике Србије. Тог дана је без икаквог реалног основа ухапшено лице из Републике Црне Горе, које је протествовала због недоличног понашања полиције према монахињи СПЦ. Том лицу је недуго потом одређен притвор од 30 дана.
- Са улазних врата порте манастира „Грачаница“ у Грачаници је 28. јуна поломљена и однета застава Српске православне цркве.
- 30. јуна, од стране инспекцијске службе општине Ђаковица заплењена су блиндирана врата која је од Канцеларије за КиМ добила повратница српске националности.

В) Обавезе проистекле из Првог споразума

1. Заједница српских општина

Ни током овог извештајног периода није било помака у имплементацији споразума који регулишу успостављање Заједнице српских општина („ЗСО“) - упркос томе што се ради о најважнијем делу Првог споразума о нормализацији односа нужном механизму за опстанак српског народа на Косову и Метохији (КиМ), као и чињеници да је од постизања тог договора у тренутку писања овог извештаја прошло више од **3.000 дана**. Штавише, Приштина не само да није испунила преузете обавезе по овом питању, већ су њени кључни политички актери наставили да отворено спроводе праксу онемогућавања успостављања ЗСО, негирања обавезе њеног успостављања на састанцима који су одржани у припремној фази за наставак Дијалога и на самом састанку на високом нивоу 15. јуна, али и повезивања тог питања са разним дневно-политичким темама.

Премда је Београд на свим састанцима у Дијалогу током овог извештајног периода од ЕУ посредника захтевао да одлучно делује у правцу брзог формирања ЗСО, још увек није организован чак ни састанак одбора за имплементацију две стране, који је предвиђен Планом имплементације, а на којем би требало да буде представљен Нацрт статута ЗСО. Подсећања ради, тај Нацрт је још 9. августа 2018 израдио Управљачки тим за успостављање ЗСО (УТ)² и о томе службено обавестио ЕУ посреднике. Услед не одржавања овог састанка, није било услова ни за прописано организовање следственог тематског Дијалога на високом политичком нивоу, на којем је, према Плану имплементације, тај Нацрт требало да буде представљен.

Упркос таквом развоју догађаја, УТ је наставио рад у складу са свим активностима предвиђеним одредбама Делокруга рада УТ, а у циљу стварања свих неопходних предуслова за успешно формирање ЗСО. Сходно томе, српска страна је формално покренула процедуру измене два члана УТ и у складу са већ установљеном праксом доставила своје предлоге кандидата ЕУ посредницима. Након тога, Приштина је са листе предложених кандидата изабрала двоје нових чланова УТ: Данијелу Вујичић (која је уједно постављена и за координатора УТ) и Јелену Беловић.³

Имајући у виду целокупну ситуацију и блокаду коју Приштина намеће по овом питању, Београд ће у наставку Дијалога приоритетно наставити да инсистира код ЕУ посредника да се што пре организује састанак на ком ће чланови УТ представити Нацрт

² УТ је отпочео са радом почетком априла 2018, када је добио мандат од стране ЕУ, а Нацрт статута ЗСО је израдио у потпуности у складу са постигнутим договорима. У сврху израде Нацрта статута ЗСО, чланови УТ су одржали низ састанака са релевантним представницима административних структура са Косова и Метохије. У том смислу, одржани су састанци са градоначелницима и председницима скупштина општина са већинским српским становништвом, представницима Срба у ПИС у Приштини (министром за администрацију локалне самоуправе и министром за заједнице и повратак), правницима из локалних самоуправа, деканима и експертима факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (УПКМ), експертима из области права, економије, здравства, социјалне заштите, образовања, културе, спорта, просторног планирања, служби катастра, представницима мисије ОЕБС у Приштини, као и других релевантних институција са Косова и Метохије.

³ Преостала два члана управљачког тима су Игор Каламар и Дејан Радојковић, који су на ту функцију изабрани 2013. године.

статута ЗСО одборима за имплементацију две стране, а потом и Дијалогу на високом нивоу. Упркос неприхватљивом, осмогодишњем, пролонгирању успостављања ЗСО, Београд неће одустати од захтева да Приштина доследно испуни све своје обавезе из Првог и свих других споразума који јасно и прецизно регулишу ово питање.

Пошто Приштина јавно тврди да није у могућности да формира ЗСО у складу са преузетим обавезама, јер то не допушта њен нормативни оквир, Београд ће у наредном периоду наставити да инсистира да ЕУ заједно са Приштином што пре изнађе решење за промену тог покрајинског правног оквира. Овај захтев је у потпуности на линији онога што је договорено у Дијалогу и то је недвосмислена обавеза Приштине прописана чланом 1. Плана имплементације, која је и усаглашена и формулисана искључиво како би ЗСО могла да буде инкорпорирана у правни систем ПИС у Приштини у пуном капацитету. Свако поступање противно одредбама тих споразума за српску страну јесте и остаће апсолутно неприхватљиво, као што је неприхватљиво и правно ирелевантно свако ревидирање усаглашених одредаба Општих принципа - било да Приштина то покушава да учини кроз одлуке свог тзв. уставног суда Косова или неког другог ентитета.

Српска страна сматра да је имплементација договора о ЗСО по природи ствари од прворазредног и пресудног значаја за даљи напредак у целокупном преговарачком процесу. Заправо, непобитно је да од успеха договора о овом, најважнијем, питању умногоме зависи изводљивост решавања и већег броја других питања која су већ јасно дефинисана договорима у оквиру Дијалога. Исто тако, формирање ЗСО неопходно је како би правно ваљано и кохерентно могли да буду уобличени и евентуални споразуми о питањима која су тек отворена или ће се у перспективи отворити у разговорима, као што су питања имовине, економског развоја, образовања и урбаног и руралног планирања итд. У складу са тим, Београд је и током овог извештајног периода наставио да користи сваку прилику да ЕУ посредницима и осталим релевантним међународним субјектима укаже на посебан значај успостављања ЗСО.

2. Полиција

Током претходног извештајног периода није било никаквих промена када је реч о примени дела Првог споразума који регулише питање полиције. Приштина је наставила праксу отвореног и директног кршења члана 7. тог споразума, који јој налаже да изврши интеграцију свих бивших припадника Министарства унутрашњих послова Србије на северу Покрајине у покрајинске полицијске структуре, па тако и даље није решено питање интеграције преостала 72 бивша припадника МУП РС - 34 ватрогасца, 15 припадника Управе за исхрану и смештај, као и 23 бивша полицајца. Претходне приштинске власти нису формално спориле обавезу интеграције 34 ватрогасца, док су за друге две категорије лица давале различите аргументе због чега одбијају да спроведу њихову интеграцију. Нове приштинске власти се нису изјашњавале о овом питању на малобројним састанцима који су у Дијалогу одржани током извештајног периода, иако је српска страна поново указивала на важност његовог решавања и назначила да неће одустати од инсистирања на испуњењу ове обавезе Приштине.

У периоду који је предмет овог извештаја није било помака ни по питању испуњења обавеза Приштине које јој прописује члан 9. Првог споразума. Именовање регионалног команданта Регионалног директората КП - Север (у даљем тексту: „РДС“)

још увек није извршено јер и даље није формирана Заједница српских општина као неопходни институционални механизам који би покренуо процедуру именовања регионалног команданта. Отуда је лице које се налази на тој функцији и даље у в.д. статусу, а нове приштинске власти су и током извештајног периода наставиле притиске на руководство РДС-а.

Имајући у виду одсуство супстантивних преговора у Дијалогу по том питању, разумљиво је зашто ни током овог извештајног периода није решен проблем усклађивања етничке структуре полиције на северу КиМ са етничком структуром тог дела Покрајине. То је изричита обавеза Приштине према члану 9. Првог споразума, који прописује да ће „састав КП на северу одсликавати етнички састав становништва четири српске општине на северу КиМ“.⁴ У том контексту, српска страна ће у наставку Дијалога питања полиције третирати као приоритетно и наставиће да инсистира на доследном поштовању свих обавеза Приштине по овом питању.

3. Правосуђе

Током извештајног периода, Београд је активно радио на решавању актуелних проблема у области правосуђа. Тако је од ЕУ посредника конкретно захтевано да Приштина обезбеди континуитет и распише конкурс за попуну упражњених позиција за судије, тужиоце, административно особље и тужилачке приправнике (које према одредбама Споразума о правосуђу припадају Србима), као и конкурсе за именовање судија поротника, судских вештака, извршитеља из редова српске заједнице. Истоветне захтеве српска страна је испољавала и у погледу потребе именовања в.д. надзорних судија у судским јединицама у Штрпцу и Новом Брду. У том смислу, током марта 2021 расписан је конкурс за два упражњена места за судије Одељења Апелационог суда у Митровици, те се у наредном периоду очекује њихово именовање за наведену позицију, чиме би се обезбедио континуитет у попуњавању упражњених места за српске судије у складу са Споразумом о правосуђу.

У исто време, Београд је снажно инсистирао на именовању нотара из редова српске заједнице на Косову и Метохији, будући да након интервјуа који је током августа 2019 обављен са осам кандидата српске националности није именован нити један од кандидата.

Поред тога, Београд је у више наврата захтевао хитно ангажовање ЕУ посредника ради превазилажења проблема у спровођењу конкурса за попуну упражњених места за српске судије у судовима првостепене инстанце на КиМ. Наиме, услед пролонгирања Приштине, последња фаза у спровођењу овог конкурса, расписаног још крајем 2018, наступила је тек почетком 2021. године. Том приликом, уместо четворо српских кандидата именовано је само двоје, док је за преостало двоје кандидата именовање одложено без адекватног оправдања. Међутим, упркос многобројним интервенцијама Београда код ЕУ посредника, још увек није дошло до именовања двоје преосталих српских кандидата за судове првостепене инстанце на КиМ.

⁴ Етнички састав полиције на северу КиМ не одговара етничкој структури тог дела Покрајине, где Срби чине преко 95% становништва.

Са друге стране, залагањем Београда, дошло је до извесног помака када су ПИС у Приштини током маја 2021 расписале конкурс за избор једног члана српске националности у ССК⁵, као и конкурс за избор административног особља у судовима првостепене и другостепене инстанце. У наредном периоду, очекује се именовање адекватних кандидата, чиме би се обезбедио континуитет у попуњавању договорених места за представнике правосуђа на КиМ.

Међутим, и поред поменутог напретка, остаје нерешен кључни проблем доследне примене тачке 10. Првог споразума, којом је јасно прописано да је Одељење Апелационог суда у Митровици искључиво надлежно да поступа као другостепени орган по свим предметима који долазе из првостепених судова свих већински српских општина на КиМ, као и да поступајућа већа у овим предметима морају бити већински састављена од српских судија. У том контексту, Приштина је наставила да ограничава другостепену надлежност Одељења Апелационог суда са седиштем у Митровици на предмете који долазе из првостепених судова само четири већински српске општине на северу КиМ. Истовремено, већа Апелационог суда у Приштини састављена искључиво од албанских судија, односно судија који нису из Одељења Апелационог суда у Митровици, наставила су да одлучују у предметима који долазе из општина са већински српским становништвом јужно од Ибра. На тај начин Приштина још увек умањује посебан и јасно регулисан положај Одељења Апелационог суда у Митровици унутар покрајинског система.

У међувремену, продубљени су други проблеми који се тичу непоштовања тачке 10. Првог споразума. Тако председник Апелационог суда у Приштини и даље не одустаје од праксе да већа Специјалног одељења Апелационог суда у Приштини, која поступају у предметима из десет већински српских општина на КиМ, формира доминантно од судија албанске националности. Додатно, он је на судије српске националности, који би одбили да учествују у већу које је формирано од већине албанских судија, односно у супротности са чланом 10. Првог споразума, вршио притисак претећи да ће покренути дисциплински поступак против њих. Београд је на овај вид кршења тачке 10. Првог споразума⁶ у више наврата указивао ЕУ посредницима, захтевајући њихово хитно ангажовање на решавању овог проблема.

Такође, српска страна је наставила да инсистира и на благовременом решавању и других важних питања која су кључна за правилно функционисање правосуђа у Покрајини, а тичу се премештања и уклањања интегрисаних тужилаца српске националности из тужилаштва јужно од Ибра⁷, као и отклањања очигледне несразмере у односу који постоји између административног особља српске и албанске националности. Најеклатантнији пример тога је тзв. Канцеларија Основног тужилаштва у Митровици у којој је услед интензивног запошљавања већег броја лица албанске

⁵ Према приштинским прописима српска заједница има два места за чланове у ССК. Будући да је у јуну 2021 једном члану српске националности у ССК истекао мандат, остало је једно упражњено место које се треба попунити адекватним кандидатом.

⁶ Члан 10. Првог споразума предвиђа да у предметима који долазе из општина са већински српским становништвом на КиМ поступајуће веће мора да буде састављено од већине судија српске националности из Одељења Апелационог суда у Митровици.

⁷ Овакво поступање Приштине не представља добру праксу, јер генерише правну несигурност српског становништва и доводи у питање објективност и стручност поступања тужиоца албанске националности у предметима српских странака.

националности, вишеструко поремећен договорени бројни однос административног особља албанске и српске националности (59 Албанаца и 22 Срба). Поред тога, током извештајног периода, српска страна је наставила да инсистира код ЕУ посредника да се расподела предмета тужиоцима врши доследно у складу са чланом 7. Споразума о правосуђу, те да се интегрисаним тужиоцима на поступање искључиво додељују предмети на српском језику.

Београд је на састанцима који су са ЕУ посредницима одржавани у припреми наставка Дијалога покренуо и питање признања и извршења одлука српских судова који су функционисали на Косову и Метохији, у складу са документом „*Validity appeal*“ из јула 2013. Међутим, Приштина још увек није усвојила адекватан документ, којим би се дефинисала процедура признања и извршења свих одлука српских правосудних органа који су функционисали на КиМ, закључно са 16. септембром 2017. године.

У наредном периоду, Београд ће наставити да инсистира код ЕУ посредника на благовременом решавању свих спорних питања која су од виталног значаја за правилно функционисање правосуђа. Београд неће толерисати једностране поступке Приштине и искључивање српских представника правосуђа из правосудног система на КиМ, те ће у том контексту и даље тражити доследну примену договорених споразума у оквиру Дијалога - и то на начин како је то тим споразумима прописано, а не онако како то Приштина интерпретира. То је једини начин да се подрже и сачувају до сада постигнути резултати на овом пољу и смањи ризик од урушавања целокупног процеса интеграције правосуђа на КиМ.

4. Енергетика

У извештајном периоду регистрован је већи број активности које се односе на имплементацију Аранжмана из области енергетике од 8. септембра 2013 („Аранжман“) и Закључака ЕУ посредника о спровођењу Аранжмана из области енергетике од 25. августа 2015 („Закључци“).

Подсећања ради, Аранжманом и Закључцима предвиђено је да српски оператор преносног система („Електро mreжа Србије – ЕМС“) подржи настајање тзв. Косовског оператора система преноса и тржишта („*KOSTT*“) да постане засебна контролна област и члан Европске мреже оператора преносних система електричне енергије (*ENTSO-E*). Са друге стране, Приштина се овим договорима обавезала да омогући формирање две српске енергетске компаније на Косову и Метохији – „ЕПС трговина“, која би се бавила трговином електричном енергијом, и „Електросевер“, која би се бавила снабдевањем и дистрибутивним услугама (као што су издавање и наплата рачуна, одржавање и физичко повезивање нових потрошача).

Српска страна је све своје обавезе из Аранжмана испунила још 2015 кроз потписивање више техничких споразума и Уговора о повезивању са *KOSTT* (*Connection Agreement - CA*), којима је „довела“ *KOSTT* до тога да постане засебна контролна област, након чега би у перспективи могла да оствари и чланство у *ENTSO-E*. Са друге стране, Приштина није испунила обавезе да омогући успостављање две српске енергетске компаније на северу Косову и Метохији.

У намери да изигра обавезе из члана 16.1.6 *СА*, којима се оснивање, лиценцирање и почетак оперативног рада српске енергетске компаније „Електросевер“ директно повезује са могућношћу да *KOSTT* постане засебна контролна област, Приштина је од јуна 2016. године, уз снажну подршку ЕУ и Енергетске заједнице, почела са разноврсним активностима које су требале да послуже и као својеврсна врста притиска да се решавање питања енергетике измести изван оквира Дијалога.

Српска страна је у више наврата успела да осујети ове покушаје Приштине, али је током 2019 готово извесно да ће у оквиру *ENTSO-E* доћи до измене постојећег *СА* новим уговором, како би се усагласио са тзв. *SAFA* споразумом (*Synchronous Area Framework Agreement*) - тако да више неће садржати условну клаузулу која се односи на лиценцирање и оперативност српске компаније за снабдевање електричном енергијом „Електросевер“.

У складу са овим променама у оквиру *ENTSO-E*, нови *СА* је ступио на снагу 29. октобра 2020, након чега је 14. децембра 2020 *KOSTT* почео да функционише као засебна контролна област. Тиме је Приштина остварила све своје интересе из споразума из области енергетике који су постигнути у оквиру Дијалога, а да при том није испунила обавезе које је преузела истим тим споразумима.

Што се тиче обавезе Приштине да региструје и лиценцира две српске енергетске компаније, како би подстакла промене *СА* у оквиру *ENTSO-E* Приштина је 7. новембра 2018 коначно ретроактивно извршила регистрацију компаније „Електросевер“.

Српска страна поново је поднела документацију Косовској агенцији за регистрацију бизниса („КАРБ“) за две српске енергетске компаније крајем 2020. године, пре свега предат је захтев за регистрацију компаније „ЕПС Трговина“ и захтев за допуну регистрације компаније „Електросевер“, додавањем делатности дистрибуције електричне енергије. Међутим, КАРБ је 23. децембра 2020 одбио регистрацију компаније „ЕПС Трговина“, као и захтев за допуну регистрације компаније „Електросевер“, због чега су у марту 2021 компаније поднеле тужбе пред судом у Приштини. Као разлог за одбијање наведено је да је захтев за регистрацију непотпун, да назив компаније и шифра делатности „нису у складу са Бриселским споразумом“, да недостаје одлука о успостављању компаније „ЕПС Трговина“, као и да се статут компаније не заснива на тзв. приштинском закону о пословним друштвима. Представници ЕПС су припремили и предали жалбу на наведену одлуку КАРБ. Када је реч о захтеву за допуну регистрације компаније „Електросевер“, који је такође предат КАРБ, српска страна још увек није добила одговор по овом захтеву.

Истовремено, директор компаније „Електросевер“ је 28. децембра 2020 тзв. приштинском енергетском регулатору („ЕРО“) поднео захтев за издавање две лиценце – једне за снабдевање и друге за дистрибуцију електричне енергије. По питању лиценце за снабдевање, представници ЕРО су обавестили директора компаније „Електросевер“ да ће размотрити поднети захтев и доставити одговор у предвиђеном року. Истовремено, представници КАРБ су истакли да лиценца за дистрибуцију неће уопште бити разматрана, јер је ЕРО у име ПИС у Приштини већ издао лиценцу за оператора дистрибутивног система за читаву територију КиМ.

Када је реч о лиценци за снабдевање, ЕРО је затражио од компаније „Електросевер“ да у захтев за издавање лиценце унесе одређене измене и допуне, што је компанија „Електросевер“ благовремено и учинила и доставила исправљена документа 8. марта 2021. Међутим, приштинска страна је беспотребно одуговлачила процес издавања лиценце, инсистирајући на разлозима који нису правно утемељени и нису у складу са прописима који регулишу материју лиценцирања енергетских активности. Даљи поступак лиценцирања је ишао у смеру да је ЕРО 07. априла 2021 поново тражи од компаније „Електросевер“ да у захтев за издавање лиценце унесе још одређених измена и допуна, што је компанија „Електросевер“ благовремено и учинила и доставила исправљена документа дана 08. априла 2021. године.

Затим је ЕРО тражио и доказ о уплати почетне таксе за лиценцирање (што је одмах и достављено од стране компаније „Електросевер“), и објављивање захтева за лиценцу у „online“ издањима косовских новина (2 издавача) са детаљима суштине самог захтева. Након тога је 26. априла 2021 директору компаније „Електросевер“ напоменуто да Одбор ЕРО и даље нема кворум за одлучивање, да се чека именовање нових чланова од стране скупштине ПИС у Приштини, и да ће бити обавештени за даље кораке у вези са добијањем лиценце.

Почетком маја 2021, *KOSTT* је упутио Писмо обавештења запосленима ЕМС у ТС Валач, у којем износи тврдње да је ТС Валач део његове имовине, чиме прејудуцира питање имовине у ширем контексту, које би тек требало да се решава у процесу Дијалога. Осим тога, овим дописом приштинска страна, позивајући се на Споразум о повезивању из јула 2020, наводи да ће почетком његове примене 14. децембра 2020, *KOSTT* успоставити радне односе са запосленима у ТС Валач. Тиме се директно задире у права из радног односа запослених у ТС Валач, иако то није предвиђено ниједним споразумом.

Стога Београд непрестано указује ЕУ посредницима и свим другим релевантним субјектима да било какви произвољни поступци од стране Приштине могу угрозити редовно снабдевање електричном енергијом севера КиМ. У том смислу, очито је да би следствено дошло до драстичног и директног нарушавања безбедности локалног становништва, што би могло да произведе потенцијално несагледиве политичке, безбедносне и хуманитарне последице.

Иначе, већ дуже време се очекује доношење одлуке Приштине поводом измена и допуна које је српска страна извршила када је лиценца за снабдевање у питању, као и одлука поводом тужби које су поднеле компаније „Електросевер“ и „ЕПС Трговина“ – а које Приштина под разним изговорима одуговлачи. Након што је формирана нова Влада ПИС у Приштини, потребно је да у скупштини ПИС у Приштини буде извршен избор нових чланова Одбора ЕРО, јер само тај одбор може да донесе коначну одлуку по питању захтева за лиценцу за снабдевање.

Међутим, недавна одлука скупштине ПИС у Приштини којом је за *KOSTT* издвојено 11 мил. евра за плаћање струје на северу КиМ и којом је влада ПИС у Приштини задужена да у року од шест месеци уведе наплату електричне енергије на северу покрајине, не указује да Приштина жели да реши проблеме лиценцирања у скорије време.

Ипак, директор друштва „Електросевер“ је приштинском енергетском регулатору (ЕРО) 9. јуна упутио ургенцију за решавање по захтеву за издавање лиценце за снабдевање на који није добио одговор, будући да је рок за одлучивање ЕРО поводом наведеног захтева био 25. јун 2021. године.

Поновљен захтев за издавање лиценце је предат 6. јула од стране друштва „Електросевер“, при чему је ЕРО 8. јула одговорио да и даље нису именовани нови чланови Одбора ЕРО и да се током јула очекује избор нових чланова Одбора, после чега ће Одбор бити комплетиран и спреман за одлучивање. Наглашено је да ће прва тачка о којој ће одлучивати бити лиценца за снабдевање за друштво „Електросевер“.

Како би се правно заштитило, као једино преостало правно средство друштво „Електросевер“ ће евентуално током јула 2021 поднети тужбу пред Основним судом у Приштини, због ћутања администрације, односно недоношења у прописаним роковима, коначне одлуке у вези са издавањем лиценце за снабдевање.

Имајући све наведено у виду, српска страна је поново тражила од ЕУ посредника да предузму неопходне мере на спровођењу свих одредби Аранжмана и Закључака ЕУ посредника, а првенствено оних везаних за регистрацију, успостављање и лиценцирање српских енергетских компанија за делатности које су договорене у Дијалогу. То је кључни услов да се очува сигурност снабдевања електричном енергијом на северу КиМ, након што је *KOSTT* постао засебна контролна област, и на томе ће Београд одлучно наставити да инсистира и у наредном периоду.

5. Телекомуникације

Прва фаза преговора између Београда и Приштине из области телекомуникација окончана је оснивањем компаније „мтс“ д.о.о., на коју је пренета сва имовина и којој су додељене лиценце за фиксну и мобилну телефонију и 30 локација за базне станице.

У складу са тим, закључно са 26. јулом 2019 компанија „мтс“ д.о.о. је ставила у погон свих 30 базних станица договорених Аранжманом и Закључцима из области телекомуникација. Тиме је окончан процес успостављања базних станица и уједно подигнут ниво квалитета мобилне телекомуникационе мреже на КиМ.

У циљу успостављања функционалне и успешне телекомуникационе компаније, „мтс“ д.о.о. је потом наставила да ради на подизања квалитета пружања телекомуникационих услуга корисницима на КиМ.

Упркос томе што је већи део договора из области телекомуникација имплементиран, још увек су присутна отворена питања која би требало би да буду решена у складу са Акционим планом. Ради се првенствено о питањима хармонизације спектра за мобилну телефонију, телевизијског сигнала и нормализације саобраћаја поштанских услуга, као и питању уноса тачних и потпуних података о власништву компаније „мтс“ доо у катастар који функционише у оквиру ПИС у Приштини.

У наредном периоду, тј. у наставку Дијалога се очекује покретање разговора о другој фази имплементације преговора из области телекомуникација, која се односи на

хармонизацију спектра за мобилну телефонију и телевизијски сигнал, као и нормализацију протока поштанских услуга, али и осталих проблема на које је српска страна указала ЕУ посредницима.

6. Европске интеграције

Током извештајног периода, упркос континуираном залагању и високом степену посвећености који је Београд показао у процесу нормализације односа са Приштином и испуњавању прелазних мерила из преговарачког Поглавља 35, Европска унија није отворила ниједно ново поглавље у приступним преговорима са Републиком Србијом.

У међувремену, ЕУ је на Међувладиној конференцији у Луксембургу 22. јуна 2021 сагледала стање односа Републике Србије и ЕУ и представила примену нове методологије политике проширења ЕУ, чиме је формално отпочео процес њене примене, и констатовано да је отворен преговарачки Кластер 1 – Основе.

Осим тога, спроведене су све неопходне активности како би Република Србија у предвиђеним роковима ставила Европској комисији на располагање преговарачке позиције обухваћене Кластером 3 – Конкурентност и инклузивни раст и Кластером 4 – Зелена агенда, дигитализација и одржива повезаност. У вези са тим, у мају 2021. године Влада Републике Србија усвојила је преговарачке позиције за Поглавље 10 – Информационо друштво и медији, Поглавље 16 – Опорезивање и Поглавље 19 – Социјална политика и запошљавање.

У контексту примене нове методологије, у преговарачком процесу ће се у наредном периоду отворати и затварати тзв. кластери, у оквиру којих се налазе преговарачка поглавља, а не појединачна поглавља, како је то до сада био случај. Пошто је предвиђено да се кластери оперативно прате на основу тема које ће се разматрати на пододборима за праћење Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП), преговарачко поглавље 35 неће бити сврстано у кластере. Међутим, обзиром да се у контексту „јачања кредибилитета процеса“ посебно напомиње значај регионалне сарадње и добросуседских односа, кроз постизање тзв „свеобухватног споразума о нормализацији односа између Београда и Приштине“, може се закључити да се у кластеру „Владавине права“ за Републику Србију имплицитно подразумева и испуњавање мерила из поглавља 35, које такође по преговарачком оквиру ЕУ има суспензивни карактер за преговарачки процес Републике Србија и ЕУ.

У вези са извештавањем о испуњености прелазних мерила у преговарачком поглављу 35, специјални изасланик Европске уније за дијалог Мирослав Лајчак је, након ступања на дужност 3. априла 2020, успоставио праксу представљања извештаја о Дијалогу (поред обавезе извештавања држава чланица ЕУ два пута годишње од стране ЕК), како би се питање Дијалога подигло на виши политички ниво у ЕК. Он је у том смислу 4. фебруара 2021 представио извештај о раду пред Политичко-безбедносним комитетом Европске комисије и Радном групом Европске комисије за регион Западног Балкана (*Working Party on the Western Balkans Region, CoWEB*), радним телима Европске комисије која разматрају питања из домена Заједничке спољне и безбедносне политике и Заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ.

Затим је 22. јуна 2021, на Савету ЕУ, Високи представник ЕУ за спољну политику и безбедност Жозеп Борел државама чланицама ЕУ укратко представио усмени извештај о дијалогу и испуњености прелазних мерила, истакавши да се следећи редовни извештај ЕЕАС може очекивати у другој половини 2021. године, уочи одржавања наредне Међувладине конференције, која би требало да буде организована током председавања Републике Словеније Саветом ЕУ.

Г) Обавезе проистекле из техничких споразума

1. Катастар

Иако је питање имплементације Споразума о катастру поново покренуто крајем 2020 у оквиру Дијалога, током прве половине 2021 није било никаквих помака по овом питању.

Разлог је што Приштина и ЕУ и даље заступају став да сва тела предвиђена Споразумом о катастру, изузев Трипартитне имплементационе групе, морају функционисати у тзв. косовском правном систему. У складу са тим, Приштина и даље заступа став да се имплементација Споразума спроведе путем тзв. Закона о Косовској агенцији за упоређивање и верификацију имовине (Надаље: „КАУВИ“), који је једнострано израдила уз помоћ ЕУ 2016 и усвојила га упркос противљењу Београда и Српске листе.

Београд одлучно одбацује такво једнострано решење противно Споразуму, између осталог јер би се његовом евентуалном применом одлучивање о имовинским правима грађана Републике Србије и Српске православне цркве, парадоксално, поверило телима која нису предвиђена Споразумом и у којима нема представника Срба - о чијој се имовини у том процесу одлучује. У том случају, омогућила би се легализација отимања и узурпације приватне имовине Срба и Српске православне цркве на КиМ, што је апсолутно неприхватљиво за српску страну. Иако је ЕУ посредницима небројено пута указивано да је поменути приштински „закон“ у целости супротан Споразуму, још увек ништа није предузето у правцу његовог повлачења.

Требало би подсетити да је ЕУ остала пасивна чак и када је бивши командант тзв. Ослободилачке војске Косова (ОВК) Насер Шаља у марту 2019 именован за председника секретаријата тзв. КАУВИ. Приштина је извршила то именовање иако су против Шаљиног постављења оштро протествовали представници „дипломатских мисија“ у Приштини, тврдећи да изабрано лице не поседује адекватне квалификације за обављање наведене функције. Отуда је Шаљино постављење за председника КАУВИ имало за последицу најпре повлачење представника Велике Британије, а потом и представника САД из надзорног одбора те агенције, што је несумњив показатељ да су овакви поступци Приштине широко препознати као средство за остваривање личних и политичких интереса, а не старања о имовинским правима и интересима људи на КиМ.

Са друге стране, Београд је имао конструктиван приступ у припреми предлога за доследну имплементацију Споразума, те је 17. септембра 2020 на састанку у Бриселу изложио свој материјал којим су детаљно дефинисани структура и принципи за решавање питања приватне имовине, као и предлози у вези методологије и начина рада,

оснивања и функционисања, структуре и седишта свих тела која су предвиђена Споразумом. Крајем 2020 одржана су још два састанка у оквиру Дијалога на којима се разговарало о имплементацији Споразума, након чега, до краја извештајног периода, није било преговора о овом питању.

Српска страна ће и надаље одлучно заступати став да се имплементација Споразума мора извршити како је договорено и да до тада неће предавати скенирану катастарску документацију Приштини. То ће бити могуће тек када све три стране постигну договор који би омогућио доследну имплементацију Споразума. Наиме, једино одговоран приступ решавању овог питања, уз обезбеђивање адекватног учешћа Срба у раду Техничке агенције, Трипартитне имплементационе групе и Комисије, може омогућити доследну примену Споразума о катастру. Тиме би се на свеобухватан начин решило ово суштински важно питање за Србе на КиМ.

2. Матичне књиге

Ни током овог извештајног периода није дошло до помака у решавања проблема који се тичу имплементације Споразума о матичним књигама. Приштина и даље одбија да надлежним службама Општине Северна Митровица достави матичне књиге (или њихове копије) са личним подацима грађана из северног дела Косовске Митровице. Услед тога ова лица, махом Срби, онемогућена су да прибаве лична документа у надлежној матичној служби у северном делу Митровице и принуђена су да и даље по њих одлазе у јужни део тог града.

Услед такве ситуације, отежан је посао и за 39 бивших административних радника МУП Републике Србије, који након интеграције раде на издавању личних докумената особа, која би требало да укључе и документа из надлежности матичне службе у четири општине на северу КиМ.

Београд константно указује ЕУ посредницима да за успешно спровођење Споразума није довољно само да српска страна има добру вољу да испуни обавезе које из њега проистичу, већ је неопходно и да Приштина поступа на истоветан начин, односно да не дискриминише грађане из северног дела Косовске Митровице, већ да им омогући да своја права остварују у надлежним матичним службама својих општина.

3. Царински печат

Српска страна у потпуности примењује Споразум о царинском печату. Решења из овог Споразума се користе у свим документима везаним за промет робе (фитосанитарни сертификат, ветеринарски сертификати, фармацеутски сертификат, итд.).

Са друге стране, у извештајном периоду Приштина је наставила да крши члан 1. овог споразума, који наводи да ће стране обезбедити слободно кретање робе у складу са ЦЕФТА споразумом. У вези са тим, у марту 2021 дошло је до проблема са прометовањем бојлера из централне Србије на КиМ на ЗТП Рудница/Јариње и ЗТП Брњак/Табалије, јер су поред оцене усаглашености „СЕ“ (која је прихватљива за Приштину) имали и ознаку „ААА“. Објашњење приштинске царине је да производи имају постављену ознаку усаглашености Републике Србије са којом Приштина нема постигнут Споразум о

признању ознаке и документације о усаглашености. Београдска страна сматра да је враћање ових бојлера било безразложно, имајући у виду да је ознака „ААА“ у складу са ЕУ стандардима и да на бојлерима постоје и друге ознаке оцене усаглашености, на пример са руским тржиштем, итд. Проблем је решен тако што је преко ознаке оцењивања усаглашености „ААА“ прелепљена налепница, те се на бојлерима могла видети само оцена усаглашености „СЕ“.

4. Универзитетске дипломе

Приштина ни током овог извештајног периода није примењивала одредбе Споразума о узајамном признавању диплома из 2011 и одредбе Закључака и Оперативних закључака из 2016. године.

Конкретно, Приштина и даље одбија да призна дипломе које су издате од стране акредитованих универзитета Републике Србије и не прихвата листу акредитованих универзитета који функционишу у оквиру високошколског образовног система Републике Србије. Штавише, приштинске институције ни после десет година од постизања првог споразума који регулише ову област нису признале ниједну диплому универзитета акредитованих у систему Републике Србије.

Наведену ситуацију додатно отежава чињеница да, услед истека уговора који је имплементациони партнер за сертификационе и административне потребе *HBO SPARK* имао са ЕУ, као и због недостатка средстава, не постоји могућност за реализацију обавеза дефинисаних Оперативним закључцима које се тичу признавања диплома предуниверзитетског и универзитетског нивоа. Тиме је примена договора о признавању диплома свих нивоа потпуно блокирана и може се једино решавати у оквиру Дијалога који је у јуну коначно настављен уз посредовање ЕУ.

Осим тога, Приштина је током извештајног периода наставила са покушајима да решавање питања признавања диплома измести из Дијалога у оквиру регионалних иницијатива и организација, пре свега оних под окриљем Савета за регионалну сарадњу и *CEFTA*.

Српска страна ће у наредном периоду инсистирати на ставу да питање диплома може бити решено само у складу са споразумима постигнутим у Дијалогу и инсистираће да Европска унија изабере имплементационе partnere и обезбеди новчана средства за њихов рад - како би се створили технички услови за наставак процеса признавања диплома у складу са Споразумом. Београд отуда конкретно очекује од ЕУ посредника да коначно обезбеде да Приштина почне доследно да спроводи све договоре који су по овом питању постигнути у Дијалогу, тј да коначно почне да признаје дипломе свих образовних установа акредитованих у систему Републике Србије.

5. Слобода кретања

Режим слободе кретања заснива се на Споразуму о слободи кретања из 2011. године, Коначним оперативним закључцима Групе за имплементацију у области слободе кретања из 2011. године („Коначни оперативни закључци“), Договорима у вези са финализацијом спровођења Споразума о слободи кретања од 14. септембра 2016. године

(„Договори“) и Закључцима од 19. октобра 2016. године, који су пратили наведене договоре.

У том смислу, режим слободе кретања преко административне линије се примењује на шест заједничких тачака прелаза (ЗТП): ЗТП Табалије/Брњак, ЗТП Децце/Мучибаба, ЗТП Мутивода/Мутивода, ЗТП Мердаре/Мердаре, ЗТП Кончуљ/Бела Земља и ЗТП Рудница/Јариње.⁸

Иако је Београд свој део обавеза из Договора и Закључака испунио до средине новембра 2016. године, имплементација постигнутих решења одложена је због неспремности Приштине да испуни преузете обавезе у договореним роковима. Услед тога се касни са применом режима „налепница“⁹ и пререгистрацијом свих возила на регистарске таблице које издају ПИС у Приштини.

Додатни проблем генерисан је одлуком ПИС у Приштини од 17. септембра 2020. године, којом је поништено Административно упутство о регистрацији возила са статусно неутралним „КС“ таблицама, усвојено 2018 године. На основу те одлуке издато је обавештење да више није могуће регистровати возила на „КС“ таблице и да сходно томе власници возила са „КС“ регистарским таблицама приликом продужења регистрације морају да постојеће регистарске таблице замене са „РКС“ регистарским таблицама. Овим приштинским актом прекршена је тачка 5. Договора из септембра 2016. године, којом је предвиђено да ће важење „КС“ таблица бити продужено на 5 година, након чега ће две стране ово питање поново разматрати, уз посредовање ЕУ.

Након оштрих реакција Београда, ЕУ је обавестила стране да ће све „КС“ регистарске таблице важити до септембра 2021. године. Услед тога, очекује се да ће ЕУ организовати састанак у оквиру Дијалога пре септембра 2021. године, на којем би се разговарало о овом питању.

Током извештајног периода, на административним прелазима нису предузимане појачане мере и забране у циљу сузбијања ширења вируса *COVID-19*, те је српска страна наставила да примењује редовне процедуре контроле возила, лица и пртљага.

Са друге стране, Приштина је током наведеног периода у више наврата мењала обухват мера ограничавања кретања становника на КиМ, како у погледу временског периода у којем је дозвољено кретање, тако и у погледу категорија лица на која се те мере односе. Последње мере су донете 22. јуна 2021 услед побољшања епидемиолошке ситуације, а њима су дозвољена окупљања у затвореним просторијама (састанци, семинари, обуке) до 00:00 часова и организовање забава (венчања, прослава и

⁸ Поред заједничких тачака прелаза, режим слободе кретања се примењује и на шест граничних прелаза: Батровци-Бајаково и Шид-Товарник (према Републици Хрватској), Хоргош-Реске и Келебија-Томпа (према Мађарској), Градина-Калотина (према Републици Бугарској), Прешево-Табановце (према Републици Северна Македонија), као и на Аеродром Никола Тесла у Београду и Аеродром Константин Велики у Нишу.

⁹ Режим налепница (стикера) подразумева да ће се релевантни делови регистарских таблица (статусни симболи) на возилима обе стране, приликом преласка административне линије, покривати са две беле налепнице, што би требало да замени досадашњу праксу издавања „ПРОБА“ регистарских таблица, које је Београд примењивао када су у питању возила са „РКС“ регистарским таблицама, приликом преласка административне линије.

породичних окупљања) до 23:00 часова, искључиво уз коришћење 30% капацитета објекта и не више од 200 особа (уз обавезну дистанцу од 1,5м, односно 3м). У периоду од 00:00 до 05:00 часова и даље је забрањено окупљање више од 10 особа. Са друге стране, мере које се односе на заштиту грађана од пандемије *COVID-19* су остале исте, те се приликом уласка на простор КиМ и даље захтева негативан *PCR* тест за лица која имају пребивалиште изван КиМ (ове мере се не односе на лица која долазе из централне Србије).

Независно од мера које су увођене ради сузбијања пандемије *COVID-19*, Приштина је наставила да примењује једностране мере којима угрожава примену Споразума о слободи кретања, а које се односе на: забрану коришћења личних карата издатих од стране измештених ПУ МУП Републике Србије са територије КиМ; забрану преласка граничних прелаза са С. Македонијом и Црном Гором лицима која поседују пасоше издате од стране Координационе управе МУП Републике Србије¹⁰; захтев за додатним личним подацима при најави посета ИРЛ и ходочасника који желе да дођу на КиМ, што није предвиђено ни једним споразумом; као и посебне контроле и мере на ЗТП према званичницима Београда и другим лицима која долазе из централне Србије.¹¹

Српска страна је због тога у више наврата указивала ЕУ посредницима да примена свих наведених мера Приштине представља грубо кршење Споразума о слободи кретања и да једнострано приступање питањима од значаја за обе стране представља неприхватљив однос према постигнутим договорима.

Осим наведеног, Приштина је током фебруара, под изговором тражења „кријумчарених“ вакцина против вируса *COVID-19*, на заједничким тачкама прелаза почела са применом мера заустављања и детаљног претресања сваког возила које долази из правца централне Србије, чиме је проузроковала застоје са обе стране административне линије. Представници Приштине одлучили су се за овакав корак иако је српска страна представницима ЕУ пружила гаранције да ће вакцинисање грађана са пребивалиштем на територији КиМ спроводити искључиво на простору централне Србије, што се успешно и примењује већ дуже од месец дана.¹²

Српска страна је о овом проблему обавестила представнике делегације ЕУ у Београду и затражила да утичу на Приштину да обустави спровођење наведених мера, јер се њима безразложно отежава слободан проток лица и возила.

¹⁰ Наведене мере Приштина спроводи упркос томе што Споразум о слободи кретања, као и било који други документ, не ограничава право измештених ПУ МУП Републике Србије да издају личне карте, а употреба и валидност пасоша које издаје Координациона управа није питање дефинисано Споразумом о слободи кретања, нити су стране о овом питању уопште разговарале у Дијалогу. Током извештајног периода, приштинска страна није дозволила улазак на простор КиМ 61 лица које се приликом преласка административне линије легитимисало путном исправом Републике Србије.

¹¹ Током извештајног периода, приштинска страна у 11 случајева није дозволила улазак на подручје АП Косово и Метохија званичним представницима Републике Србије, спортским клубовима и организованим групама са подручја централне Србије, уз навођење разлога безбедности или неблаговремене најаве као разлога.

¹² Вакцинисање грађана Републике Србије са простора КиМ врши се на три издвојена пункта: у Рашки (за грађане из четири општине са севера КиМ), Куршумлији (за грађане са простора централног КиМ) и у Бујановцу (за грађане Косовског Поморавља).

Када је у питању злоупотреба права на слободу кретања, током извештајног периода регистровано је укупно 140 лица са АП КиМ, који су спречени у покушају илегалног преласка административне линије, док је 116 лица која су поседовала документа тзв. Косова покушало да пређе државну границу Републике Србија употребом туђег или фалсификованог документа, као и избегавањем граничне контроле.

Имајући у виду свакодневну потребу за слободом кретања преко административне линије, српска страна верује да ће у наредном периоду бити решени проблеми који постоје и да ће Приштина престати да уводи једностране мере којима крши Споразум о слободи кретања.

6. Интегрисано управљање прелазима (ИВМ)

Република Србија у потпуности поштује договорене Закључке о *ИВМ* и Технички протокол о имплементацији *ИВМ*.

У вези са тим, успешно се одвија функционисање свих 6 заједничких тачака прелаза (ЗТП), а Београд предузима све неопходне мере како би омогућио функционалност свих прелаза и повећао оперативност служби на њима.

Иако је током извештајног периода настављен Дијалог између Београда и Приштине на високом политичком нивоу, ЕУ посредници још увек нису организовали ниједан састанак Имплементационе групе о ИВМ,¹³ нити састанке на централном, регионалном и локалним нивоу.¹⁴ Па ипак, београдска страна ради на решавању техничких проблема на ЗТП које су у њеној надлежности, како би омогућила адекватне услове за рад свих службеника на прелазима. Од кључних информација за функционисање заједничких тачака прелаза у претходном периоду издвајамо следеће:

- **Усаглашени фитосанитарни сертификат** функционише без проблема. Међутим, Приштина још увек није решила проблеме забране увоза садног материјала винове лозе из централне Србије и регистрације и дистрибуције средстава за заштиту биља која су произведена у централној Србији, а дистрибуирају се на простор Косова и Метохије;
- **Усаглашени ветеринарски сертификати** функционишу без проблема. Током извештајног периода није било помака када је у питању усаглашавање Сертификата за млеко и млечне производе и Сертификата за месо (свиња и живине) и производа од меса који су достављени Приштини још 27. новембра 2015 и требали да постану оперативни 2016. године;
- **Усаглашени фармацеутски сертификат** функционисао је без проблема на заједничким тачкама прелаза на којима се одвија комерцијални саобраћај;
- **Техничка група SEED**, у чијем раду посредује ЕУЛЕКС, и даље не функционише;

¹³ Последњи састанак Имплементационе групе у Бриселу одржан је 12. марта 2018. године.

¹⁴ Састанци на централном, регионалном и локалном нивоу су престали да се одржавају 16. априла 2018. године.

- **Радови на успостављању нових и реконструкцији постојећих прелаза**, који су у надлежности Београда, суспендовани су док Приштина не испуни одредбе предвиђене Првим споразумом.
- **ЗТП Мердаре се и даље налази у систему тзв. „зелених коридора“**, који је формиран у оквиру Европске уније са циљем бржег и ефикаснијег решавања основних потреба људи по питању обезбеђивања њиховог снабдевања примарном робом, односно храном и санитарским материјалом током трајања пандемије *COVID-19*.

7. Регионално представљање

Током извештајног периода, Београд је остао посвећен напретку свих облика регионалне сарадње и повезивања на простору Западног Балкана. У том смислу, Република Србија је стриктно поштовала одредбе Договора о регионалном представљању и сарадњи.

Имајући у виду да су и током овог извештајног периода на снази биле посебне епидемиолошке мере у скоро свим земљама региона и Европе, већина састанака међународних и регионалних организација и иницијатива поново је одржана у форми видео-конференција.

Током овог извештајног периода Приштина је у неколико наврата одбила да потпише декларативна документа појединих регионалних иницијатива и организација. У том смислу, председник владе ПИС у Приштини је на сваком скупу на којем је учествовао захтевао да се покрајинске институције означавају са термином „Република Косово“. Приштина је више пута износила захтеве ове природе и на регионалним скуповима који су организовани у другим форматима, чиме је отворено кршила Договор о регионалном представљању.

Упркос овим проблемима, Београд ће и у наредном периоду остати посвећен инклузивној сарадњи у региону, као кључном механизму очувања регионалне стабилности. У том циљу ће, као и сваки пут до сада, снажно инсистирати на стриктном поштовању свих постигнутих договора.

8. Званичне посете и официри за везу

Током претходног извештајног периода Приштина је наставила са вишегодишњом праксом кршења постигнутог Договора о званичним посетама. Са тим у вези, Приштина и даље отежава посете српских званичника углавном безразложним задржавањем на административним прелазима или их одбија без икаквог објашњења, иако су уредно и благовремено најављене у складу са одредбама Договора. Осим тога, наставила је и да спроводи мере забране уласка у Покрајину појединим српским званичницима.

У протеклом извештајном периоду забране уласка у Покрајину су безразложно издаване директору Канцеларије за Косово и Метохију господину Петру Петковићу,

министарки за рад, борацка и социјална питања госпођи Дарији Кисић-Тепавчевић, као и министру омладине и спорта, господину Вањи Удовичићу.

Од почетка 2021, директору Канцеларије за КиМ је у два наврата онемогућено да уђе на територију Покрајине и то током јануара и априла 2021. Он је тиме био онемогућен да посети Србе који су током јануара били погођени поплавама, као и да однесе помоћ угроженом становништву, што је Приштина правдала ставом да би директор Канцеларије за КиМ тим посетама у условима пандемије угрозио здравље и безбедност становника Покрајине.

Насупрот томе, госпођи Кисић-Тепавчевић је током јуна 2021 онемогућен улазак упркос уредној и благовременој најави посете и иако је она у Покрајину ишла у својству професора и испитивача на Медицинском факултету у Косовској Митровици. На тај начин је министарка и професорка Кисић-Тепавчевић безразложном забраном онемогућена је да обавља свој академски посао који је у служби очувања јавног здравља.

ПИС у Приштини су током јуна 2021 улазак забраниле и српском министру омладине и спорта, иако је, као и у претходним случајевима, његов долазак био уредно најављен официру за везу, у складу са постигнутим Договором.

Са друге стране би требало напоменути и да су током извештајног периода реализоване три успешне посете Покрајини од стране директора Канцеларије за Косово и Метохију - и то током марта, као и током маја и јуна месеца.

Током марта реализована је дводневна посета господина Петковића општинама Косовска Митровица и Зубин Поток. Друга дводневна посета господина Петковића, заједно са директором Канцеларије координационе послове у преговарачком процесу са ПИС у Приштини, господином Милојем Здравковићем, реализована је поводом Васкрса, током маја месеца. Директори обе Канцеларије дочекали су Васкрс у манастиру Грачаница на поноћној литургији. Трећа дводневна посета директора Канцеларије за КиМ, реализована је, заједно са директором Канцеларије за координационе послове у преговорима са ПИС у Приштини поводом свесрпског националног празника Видовдана 27. и 28. јуна.

Д) Остале теме

1. Наплата царина

У складу са Споразумом о царинама, Београд испуњава све преузете обавезе и врши наплату свих дажбина.

С друге стране, у извештајном периоду Приштина је наставила да утврђује царинску вредност робе на ЗТП Рудница/Јариње и Брњак/Табалије централно и само при дневној светлости. Још увек није дошло до промене рада приштинске царинске службе, иако је прошло три и по године од састанка Имплементационе групе у Бриселу 20. марта 2018, када је српска страна тражила да се царинење робе на поменутих прелазима одвија до 20:00 часова (не само при дневној светлости), за робу која не захтева велики број наименовања, односно не захтева додатне фитосанитарне или ветеринарске прегледе, у

складу са Техничким протоколом о имплементацији Закључака о ИБМ, којим је дефинисано да царинска служба ради 24/7.

2. Развојни фонд за тзв. север Косова

Иако је нова Влада ПИС у Приштини формирана у марту 2021, а нови избори за председника ПИС у Приштини завршени у априлу 2021, током извештајног периода није одржан ниједан састанак Фонда за развој севера АП Косово и Метохија („Фонд“). Последњи састанак одржан је још 6. новембра 2020, када је одобрен велики пројекат изградње Културног центра у општини Северна Митровица у вредности од 3,5 милиона ЕУР и размотрена решења за постојеће пројекте који су одобрени, али још увек није кренула њихова имплементација, као и решења за пројекте који имају проблема са имплементацијом.

У протеклим периоду, успешно је завршен пројекат изградње затвореног базена у општини Зубин Поток и пројекат реконструкције Карађорђевог улице у општини Звечан, док је у току имплементација пројекта изградње резервоара за пијаћу воду у општини Звечан.

Очекује се да ће на следећем састанку Фонда бити говора о свим наведеним пројектима који су одобрени, а још увек није кренула њихова имплементација, као што су изградња Културног центра у општини Косовска Митровица и оснивање „Института за културно наслеђе“ у општини Косовска Митровица, који је одобрен још 2016. Такође, биће говора и о поменутих пројектима у све четири општине на северу КиМ који имају проблема са имплементацијом. Ради се о пројектима о којима је било говора у претходним извештајима: 1) снабдевање електричном енергијом регионалне депоније Савина Стена у општини Звечан, 3) изградња пута Коваче-Превија, 4) изградња спортско-рекреативне зоне у општини Зубин Поток, 5) субвенције за узгој малине у Лепосавићу, 6) реконструкција Основне школе у општини Зубин Поток, 6) израда општинске планске и пројектне документације за изградњу путева у општини Лепосавић.

Што се тиче количине средстава у Фонду, након укидања приштинских „реципрочних мера“ настављен је промет производа преко ЗТП који се налазе на северу КиМ (ЗТП Рудница/Јариње и ЗТП Брњак/Табалије) захваљујући чему су прикупљени царински и акцизни приходи, као и приходи од ПДВ, у износу од 2,4 милиона евра.¹⁵

3. Осигурање возила

Иако се током овог извештајног периода Меморандум о разумевању у области осигурања возила углавном релативно успешно примењивао, повремено је долазило и до одређених проблема. Конкретно, дешавало се да лице које је претрпело штету од стране власника возила са регистарским таблицама „КС“ и „РКС“, на наговор службеног лица МУП-а Републике Србије попуни тзв. Европски извештај о саобраћајној незгоди. Са тим у вези, оштећено лице се обраћа надлежном осигуравајућем друштву са захтевом за накнаду штете по основу осигурања, прилажући као доказ Европски извештај о саобраћајној незгоди. Међутим, у складу са чланом 6, део III Меморандума, наведени

¹⁵ На крају претходног извештајног периода сума новца у Фонду је износила 1,5 милиона ЕУР.

извештај није прихватљив као доказ о незгоди, већ искључиво службени записник о саобраћајној незгоди који се сачини на лицу места.

Ради предупредивања тог проблема, УОС се обратило МУП Републике Србије као надлежној институцији, са молбом да ова институција упозна сва надлежна лица МУП-а РС да су у обавези да, у складу са одредбама Меморандума о разумевању, у случају саобраћајних незгода у којима учествује возило са регистарским ознакама “РКС” или КС, сачине одговарајући службени документ (Записник о саобраћајној незгоди). То би требало да се чини без обзира на процењену висину штете или било који други елемент који би могао бити основ за полицијског службеника да учеснике упути на закључење сагласности о одговорности - Европски извештај о саобраћајној незгоди. Представници Удружења осигуравача Србије су у том контексту добили усмено обећање надлежних из МУП да ће сва надлежна лица поступати у складу са одредбама Меморандума о разумевању, у циљу његове потпуне имплементације и у интересу грађана Србије.

Иако постоји директна сарадња осигуравајућих друштава две стране у циљу пуне примене договореног и потписаног у оквиру Меморандума у области осигурања возила у наредном периоду је потребно успоставити систем електронске верификације полиса осигурања возила, како би се смањила могућност за кријумчарење возила и омогућила већа сигурност субјектима приликом наплате штете. Имајући у виду значај успостављања система електронске верификације полиса осигурања, српска страна ће и у наредном периоду инсистирати на његовом успостављању.

4. Слободна трговина

Слободна трговина између Београда и Приштине се одвија у складу са Споразумом о слободној трговини у Централној Европи (*CEFTA*). Ову област у одређеној мери регулишу и Споразум о царинском печату и Технички протокол о имплементацији ИВМ, у оквиру којег је постигнут Споразум о царинама.

Приштина је током извештајног периода, када практично целокупан промет српске робе на Косово и Метохију због пандемије *COVID-19* функционише у сложенијим условима од уобичајених, наставила да, на директан или индиректан начин, отежава пласман српске робе ка Покрајини.

Тако у марту 2021 Приштина није дозволила прометовање бојлера из централне Србије на КиМ преко ЗТП Рудница/Јариње и ЗТП Брњак/Табалије, јер су поред оцене усаглашености „СЕ“ (која је прихватљива за Приштину) имали и ознаку „ААА“ (која није прихватљива за Приштину иако је у складу са ЕУ стандардима).

Поред тога, ПИС у Приштини су наставиле да крше одредбе *CEFTA* споразума применом нецаринских препрека при пласману робе из централне Србије на КиМ. Ради се о негативној пракси обрачуна транспортних трошкова блоковске робе (гитер блокови за зидање димензија 25x19x19 и 25x19x12, као и ферт-монт за међуспратне конструкције) применом виших основица од реалних за обрачун ПДВ, као и одлука из 2016 да се за грађевинске блокове који долазе из централне Србије наплаћује додатна такса од 2 цента по блоку. Такође, још увек је на снази одлука Приштине од 19. октобра 2017, којом је

уведена нецаринска баријера у виду посебне дажбине на брашно пореклом из централне Србије у износу од 40 евра по тони.

Значајне проблеме генерисало је ступање на снагу Уговора о повезивању са *KOSTT*, на основу којег је приштински оператор преносног система 14. децембра 2020 отпочео оперативно да функционише као засебна контролна област. Након тога, прекинута је трговина електричном енергијом између енергетских компанија из централне Србије и енергетских компанија са КиМ, којима се уједно не дозвољава да користе покрајинску електромрежу за продају трећим партнерима. До решења овог проблема не може да дође без пуне примене споразума из области енергетике, јер ПИС у Приштини не признају лиценце за трговину електричном енергијом компанијама које функционишу у систему Републике Србије. Проблем је што истовремено Приштина истовремено одуговлачи и/или не намерава да изда лиценце за трговину, снабдевање и дистрибуцију електричне енергије двома енергетским компанијама „ЕПС Трговина“ и „Електросевер“, у складу са Аранжманима из области енергетике.

Из централне Србије на КиМ највише се прометују прехранбени производи и пиће, хемикалије и хемијски производи, пољопривредни производи и деривати нафте, док са Косова и Метохије у централну Србију највише долазе основни метали, рециклажа, прехранбени производи и пиће.

5. Мост и Парк мира у Косовској Митровици

Иако су сви радови на реконструкцији главног моста на Ибру и пешачке зоне у Улици Краља Петра завршени још августа 2018. године, ни током извештајног периода до њиховог истовременог отварања још век није дошло.

Како би дошло до истовременог отварања оба објекта, у складу са Договором, неопходно је да Приштина у складу са првобитним Закључцима Радне групе за слободу кретања/мост изврши административно разграничење Северне и Јужне Митровице у области Сувог Дола. Тек након тога могуће је да српска страна са ЕУ посредницима, усагласи датум истовременог отварања главног моста на Ибру, као и пешачке зоне у Улици краља Петра, у складу са Договором.

Београд годинама уназад инсистира да изврши ову административну поделу тако да албански део садашње катастарске зоне Суви До, остане у административној надлежности Јужне Митровице и буде именован као Суви До, а да српски део садашње катастарске зоне Суви До остане, као и до сада, у административној надлежности Северне Митровице – с тим што би тај део био придодат постојећој катастарској зони Северне Митровице под називом Доњи Суви До.

Приштина одбија да изврши свој део обавеза и тврди да је то питање већ решено, иако је сама фактички већ извршила овакву поделу. Наиме, Срби из српског дела Сувог Дола, одлукама институција ПИС у Приштини, на локалним покрајинским изборима годинама уназад гласају за одборнике Скупштине Општине Северна Митровица, иако их Приштина сматра становницима катастарске зоне која припада Јужној Митровици. Отуда српска страна од ЕУ посредника захтева да Приштина само легализује постојеће стање и то ће питање поново покренути на састанцима у наставку Дијалога.

У наредном периоду српска страна ће инсистирати на пуном поштовању свих одредаба Споразума које су договорене по питању главног моста на реци Ибар у Митровици.

6. Цивилна заштита

Ни током овог извештајног периода није извршена доследна имплементација Споразума о интеграцији цивилне заштите (ЦЗ), јер Приштина и даље одбија да испуни све своје преузете обавезе.

Наиме, и поред вишегодишњег инсистирања српске стране код ЕУ посредника да Приштина исплати заостале зараде свим интегрисаним припадницима бивше ЦЗ и обезбеди им просторије за рад, још увек 164 (33,95%) лица није примило једну или више зарада од почетка интеграције, а свакако су у најтежем положају 4 лица која нису примила ниједну зараду. Такође, око 300 лица (скоро 65%) нема обезбеђене просторије за рад на северу Косова и Метохије, што је изричито прописано чланом 2. Споразума.

Приштина је у претходном периоду управо недостатак просторија за рад користила као разлог да интегрисана лица бивше ЦЗ распореди јужно од Ибра, а оне који нису били спремни да на то пристану уцењивала прекидом уговора. Овакво поступање на крају је резултирало прекидом ангажмана за шест лица.

Пракса застрашивања лица којима Приштина није обезбедила радни простор посебно је интензивирана у другој половини 2019. године и током 2020. године. Иако интервенције српске стране код ЕУ посредника у претходном периоду нису довеле до решавања проблема у овој области, српска страна очекује да ће ЕУ посредници у наредном периоду својим ауторитетом ипак обезбедити доследну примену Споразума.

7. Споразуми и дијалог привредних комора

Сарадња две коморе заснована је на Меморандуму о разумевању ПКС и ПКК од 24. јула 2013. године, као и анексима о арбитражи у случају спорова и изградњи институционалних капацитета.

Током извештајног периода дошло је до напретка у сарадњи комора у оквиру процеса Западни Балкан (у даљем тексту ЗБ), кроз заједничке активности Коморског инвестиционог форума Западног Балкана (у даљем тексту КИФ ЗБ). У вези са тим, у Београду је 3. фебруара 2021. године одржан састанак Управног одбора КИФ ЗБ, на коме су се чланице овог форума сагласиле да је неопходно хитно укидање свих баријера које ограничавају пословање привредних субјеката у региону. Сходно томе, чланице КИФ ЗБ су затражиле од Европске уније да одобри визну либерализацију за КиМ, док су од Босне и Херцеговине затражиле да укине визе и све врсте ограничења слободе кретања грађана који долазе са КиМ, укључујући постизање договора о осигурању возила, признавању регистарских таблица и осталих докумената којима би се омогућила потпуна слобода кретања.

Осим тога, у склопу иницијативе бесплатне вакцинације привредника из региона у Србији, коју је организовао Коморски инвестициони форум, у другој половини марта

је вакцинисано око 7.500 привредника са Западног Балкана. Међутим, Косовска привредна комора одбила је позив да међу њима буду и њени чланови, тј. привредници са КиМ, упркос томе неколико стотина привредника са КиМ одазвали су се овом позиву чиме су подржали иницијативу Републике Србије.

Након тога је 10. јуна 2021, у оквиру Самита Западног Балкана, одржан „Пословни форум“ који је окупио представнике пословних удружења, привредних комора региона и министре економија Влада Западног Балкана. На форуму, чији је домаћин био немачки министар економије и енергетике Питер Алтмајер (*Peter Altmaier*), истакнут је значај који КИФ ЗБ има за побољшање пословног окружења у региону. У том смислу, указано је да је КИФ помогао да се значајно унапреди слободан проток робе на прелазима, али да је и даље неопходно да се реши проблем који постоји са нецаринским баријерама, администрацијом и процедурама.

У циљу даљег унапређења пословног амбијента у региону, Европска комисија и КИФ су покренули заједничку пословну платформу ЗБ-ЕУ, која окупља привреднике региона и представнике ЕУ, а чији циљ је унапређење дијалога и подршка западнобалканским економијама да превазиђу изазове и припреме се за интеграцију у јединствено тржиште ЕУ.

Закључак

Сасвим је неувобичајено изградити извештај о једном периоду у оквиру Дијалога, а да у њему само уводно и закључно поглавље описују садржину разговора на једином састанку који су две стране водиле током извештајног периода. Међутим, имајући у виду да је Приштина на том састанку суштински одбила да разговара о актуелним, реалним и конкретним проблемима, и уместо тога ултимативно тражила да се српска страна „суочи са прошлосту“, очито је да је раније исказана бојазан Београда у погледу перспектива Дијалога била оправдана. Тај дискурс, у којем Приштина као једини могући резултат нуди своје интерпретације прошлости, постао је током овог извештајног периода, најалост, превлађујући утисак Дијалога. Имајући у виду целокупни контекст у којем су се одвијали односи Београда и Приштине од промене власти у Приштини, није претерано устврдити да ће неконструктиван приштински став у наредном раздобљу вероватно представљати све већу препреку настојањима да преговарачки процес напредује и у перспективи продукује значајније резултате.

Рационална анализа је немоћна пред изазовом да објасни и опише разлоге због којих Приштина одбија да прихвати чак и решења која у преговорима претходно сама понуди. Конкретно, Београд је као знак добре воље на поменутом састанку на високом нивоу 15. јуна прихватио да се разговара о судбини несталих лица, што је тражила Приштина и чије је решавање било једно од кључних предизборних обећања које су актуелне власти ПИС у Приштини давале бирачима током предизборне кампање. При томе, српска страна је прихватила тај захтев иако је начелни договор по том питању већ био постигнут са претходном владом ПИС у Приштини током обновљеног Дијалога 2020. године.

Упркос томе, као и упркос чињеници да је Београд током протеклих година прихватао сваки од 21 захтева које је Приштина слала у вези са провером и приступом

потенцијалним локацијама гробница са посмртним остацима несталих лица на простору централног дела Републике Србије, као и да је Београд и на том састанку пристао да се питање несталих решава кроз безусловни приступ свим локацијама потенцијалних гробница несталих лица, српска страна се суочила са оптужбама да је она та која “годинама уназад” опструише решавање овог проблема. У том смислу, Приштина напросто игнорише реалност да је Београд до сада омогућио и ископавања на свим поменутих локацијама и да је на 4 од 21 локације пронађено укупно 907 тела несталих лица албанске националности, која су уредно идентификована и предата породицама. Са друге стране, Приштина не види никакав проблем у чињеници да је позитивно одговорила на само један захтев српске стране од укупно 10 и да је као резултат тога пронађено свега 7 посмртних остатака несталих Срба – на локацији „Бункер у Ђаковици“.

Отуда се природно намеће питање како у таквим околностима остварити икакав напредак у Дијалогу, који је Генерална Скупштина УН дефинисала као механизам побољшања живота људи и фактор учвршћивања стабилности и сарадње у региону. Српска страна верује да се до одговора по овом питању не може доћи уколико се не реши „претходно питање“ поверења између страна које разговарају. Из досадашњег тока разговора је очито да – из разноврсних разлога - то елементарно поверење између страна не постоји и да зато најпре треба изградити и учврстити тај базични стуб, пре било каквог покушаја „великог пробоја“ у Дијалогу.

У том погледу, Београд је потпуно уверен да било који резултат у Дијалогу, па и покушај изградње минималног поверења двају страна може да заобиђе потребу хитне имплементације онога што је у Дијалогу у протеклој деценији било потписано и договорено. Српска страна у том смислу поново апелује да посредничка страна предузме снажније деловање и најпре ојача основе Дијалога које су политички и „инфраструктурно“ постављене Првим споразумом из 2013. године. Говорећи о овом проблему, важно је истаћи да је посредничка страна током овог извештајног периода била позитивно ангажована управо у правцу изградње поверења, што је конкретно више пута истицао и Специјални представник ЕУ господин Лајчак, који је подвукао да сви претходни споразуми у Дијалогу морају да буду испуњени (*Pacta sunt servanda*). Међутим, Београд ипак има утисак да је за превазилажење готово апсолутне неконструктивности Приштине потребно знатно одлучније ангажовање ЕУ, чији кредибилитет, као посредника и гаранта потписаних споразума, Приштина готово непрекидно доводи у питање.

Када се спомињу речи „кредибилитет“ и „поверење“, неминовно се поново намеће питање зашто Заједница српских општина, као окосница Првог споразума, није формирана већ више од 3.000 дана. То питање, које Београд непрекидно понавља годинама уназад, очито временом постаје све значајније и актуелније уколико се сагледава кроз катастрофално стање безбедности у којем уобичајено живе Срби и СПЦ на простору Косова и Метохије – а нарочито током овог извештајног периода. Изразито неповољан политички, социјални и безбедносни положај у којем се Срби налазе уверљиво потврђује потребу која је јасно препозната од међународног фактора још 2013. године и регулисана сетом споразума о ЗСО – а то је потреба да се Срби и СПЦ у Покрајини у институционалном смислу ставе под окриље посебног правно-политичког

механизма ЗСО који би штитио њихова индивидуална и колективна права, која ПИС у Приштини у најбољем случају игноришу, а неретко и директно угрожавају и нарушавају.

У контексту угрожености права Срба, немогуће је сваком приликом, па и овом, не указати на најдрастичнији случај институционалног насиља и безакоња – где надлежни органи ПИС у Приштини већ 6 година јавно и отворено одбијају да спроведу коначну и правоснажну одлуку највише судске инстанце на КиМ о упису власништва манастира Високи Дечани над 24 хектара земље у његовом непосредном окружењу. Ништа мање нису упечатљиви ни случајеви политичког прогона Срба посредством фабрикованих оптужби за ратне злочине или оптужница за деликт мишљења (случај Годосијевић), као ни случајеви нарушавања грађанских и бирачких права на националној основи. У том смислу, наука о праву вероватно после Другог светског рата не памти тако скандалозну одлуку попут оне коју је након последњих избора донео тзв. Врховни суд ПИС у Приштини. Речју, тај „суд“ је 11. марта суштински прогласио неважећим гласове Срба само зато што су гласали за бошњачког кандидата гђу Адријану Хоџић.

У таквим околностима је очигледно колико је важно обезбедити макар минимално јачање механизма владавине права у Покрајини ради обезбеђивања елементарних услова за нормалан живот неалбанаца који тамо живе. То се, међутим, никако не може постићи уколико ПИС у Приштини наставе да грубо крше одредбе релевантних споразума из Дијалога који регулишу ову област - посебно када је реч о надлежности Одељења Апелационог суда у Митровици, националном саставу већа Специјалног одељења Апелационог суда у Приштини, као и потреби да Приштина ради правне сигурности коначно испуни обавезе које је преузела споразумом „*Validity appeal*“ из јула 2013. године.

Дијалог и испуњење договора из Дијалога једини су пут да се бројни проблеми који оптерећују односе Београда и Приштине додатно не продубљују и евентуално измакну контроли. Ради тога, потпуно је неприхватљива ситуација у којој Приштина користи све могуће изговоре под којима још увек није омогућила регистрацију и лицензирање српских енергетских компанија „Електросевер“ и „ЕПС трговина“. Имајући у виду да питање енергетике у сваком смислу има „неуралгичан“ карактер када је у питању безбедност севера КиМ, тај проблем би напросто морао да буде решен у најкраћем року - како би се избегле све могуће негативне импликације нарушавања енергетске безбедности тог дела Покрајине. Ипак недавање потребних лиценци може довести до неколико сценарија, који свакако имају негативне последице на енергетску сигурност Срба на северу Покрајине. Ти сценарији укључују, као што смо већ навели, како недавање лиценци и започињање принудне наплате електричне енергије од стране ПИС у Приштини до давања само дела лиценци и стављања српских енергетских компанија у подређени положај у односу на албанске што свакако није у складу са споразумима везаним за енергетику а који су постигнути у склопу Дијалога.

Исто тако, није јасно како се може градити поверење и стварати услови за међунационално помирење уколико се по садашњем моделу који примењује Приштина, а којим опструира слободу кретања ходочасника, осталих грађана и спречава званичнике Београда да на терену спроведу радне активности које су усмерене ка побољшању услова живота људи и нормализацији односа, забрањује допремање на КиМ вакцина којима се спашавају људски животи итд.

Најпосле, требало би истаћи и да међусобно разумевање Београда и Приштине, које је нужно за успех процеса Дијалога, није могуће изградити и на основама стратегије којој је читав рачио садржан у тежњи да друга страна напусти преговарачки сто. Београд нема разлога и никада то неће учинити, ма колико да је апсурдно и неконструктивно поступање друге стране. Београд, а то неће чинити ни убудуће, нити руководити ускополитичким мотивима у Дијалогу, већ ће у свакој (не)прилици покушавати да на одговоран и рационалан начин да заштити своје државне и националне интересе. Истовремено, као одговаран и поуздан члан међународне заједнице у потпуности је поштовао и поштује чињеницу да је ГС УН наложила да Дијалог са покрајинским властима буде вођен у правцу учвршћивања стабилности у региону, због чега је и у веома тешким условима решења тражио по моделу који у првом реду гарантује очување мира. Без обзира на околности, такав приступ Дијалогу ће наставити да примењује и у наредном периоду, све до достизања генерацијског циља нормализације односа и истинског и одрживог помирења Срба и Албанаца.